

Выходзіць
з 20 снежня
1945 года

НАСТАЎНІЦКАЯ

ВЫДААННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

газета

№ 26-27
(5357-5358)
Субота,
2 сакавіка
2002 года

Фрыстайлісты прыязмліліся ў Мінску

Прапанова сустрэцца з беларускай зборнай па фрыстайлу, якая 25 лютага а дзесятай гадзіне вечара прылятала з Солт-Лейк-Сіці, паступіла да мяне нечакана. Магчыма, пабачыць знакамітых фрыстайлістаў і прадстаўнікоў спартыўнай эліты на ўласныя вочы, вядома, пралісціць было нельга.

Хуценька збіраюся. І вось ужо аўтобус адпраўляецца ад Рэспубліканскага цэнтру фізічнага выхавання і спорту. Накіроўваемся ў аэрапорт "Мінск-2". Маю прыёмнасць ехаць з людзьмі, якія не толькі шмат гадоў займаюцца спартыўнай падрыхтоўкай маладога пакалення, але і, трэба зазначыць, з'яўляюцца аднымі з лепшых у сваёй галіне. Побач са мной дырэктар цэнтру Анатоль Васільевіч Гардусенка, прадстаўнік СДЮШАР па акрабату і фрыстайлу. Па-

сістэма падрыхтоўкі нашых спартсменаў ад адпаведнай падрыхтоўкі ў іншых краінах?

— Фрыстайл — вельмі малады від спорту, ён развіваецца толькі неўдзячна пятай гадоў. Цяпер мы пачынаем рыхтаваць спартсменаў з самага ранняга ўзросту, а досюль у фрыстайл прыходзілі гімнасты, батутнікі... Так, Дзмітрый Дашчынскі да фрыстайла займаўся гімнастыкай, а Грышын, напрыклад, пачынаў з нуля. Наша сістэма

ваць максімум два салты. А такіх асаў, як Дашчынскі, Грышын, Рак, Цупер старажытна любілі шляхамі адпраўляць трэнерства ў іншыя краіны. Летам — трэнеруючы на вадзе, яны, як правіла, таксама ажыццяўляюцца на выездзе. Вось так плаўна расце ўзровень падрыхтоўкі. Інакш рыхтаваць беларускіх фрыстайлістаў немагчыма. Тое, што нашы спартсмены на такой базе паказалі высокія вынікі, гэта сапраўды цудоўна, што вельмі паспяховая ў нас менавіта сістэма падрыхтоўкі, на сённяшні дзень яна самая ўнікальная.

Спецыялістамі даўно выказваюцца думкі аб выхаванні чвэрцінах салты. Але тут — ужо іншы разлік скоку (вышыня трампліна, хуткасць разбега...), Мабыць, для такіх больш складаных скокаў трампліны трэба мяняць. Здаецца, што гэта нешта фантастычнае, але на самай справе ўсё вельмі рэальна...

для сына было ўпасці на спіну.

Дзіма трымаўся на ўколах, але праблем з допінгкантролем не ўзнікла, таму што ён прывёз з Канады ўсе патрэбныя дакументы.

Цэлыя словы падтрымкі і падзякі выказваў сваім выхаванцам Мікалай Казека: "Больш цяжкіх умоў у нас не было. Мабыць, усе беларускія гледачы, сядзячы перад тэлевізарамі, разумелі, якія гераічныя намаганні прыкладаюць нашы фрыстайлісты. Аляксей Грышын змог заваяваць бронзавую медаль, ён наш герой. За Дзіму Дашчынскага вельмі хваліліся, але ён узяў і даказаў, што можна зрабіць нават немагчымае. Аля Цупер, нягледзячы ні на што, для мяне ўсё роўна адна з маейшых у свеце. Фрыстайлісты змаглі адстаяць гонар рэспублікі. Гэта від спорту, на якім наша краіна уваходзіць у дзесятку лепшых. Я рады, што пра Беларусь ведаюць".

Крыху ласкава трэнер падказаў больш падрабязна пра каменціраваць падзеі, якія адбыліся на гульні: "Кажучы па-праўдзе, я не вельмі задаволены выступленнем маіх выхаванцаў, мы ўсё ж такі разлічвалі на золата, але ў сітуацыі, якая склалася, большага зрабіць было немагчыма. Што датычыцца суб'ектыўнай ацэнкі суддзяў, па якую цяпер так шмат гавораць, дык я магу сцвярджаць: да нашага віду спорту падыходзіць вельмі дасціпкова аб'ектыўна.

З нашымелым допінгкантролем у фрыстайлі таксама праблем не ўзнікла. Ужо загадаў, у лістападзе, нас

правяралі ў Мінску, нарэж-ская брыгада прыязджала прама на трэнеруючы. У Дашчынскага таксама ўсё абшалося, паколькі ў яго былі патрэбныя дакументы. Больш таго, што Дзіма без спецыяльных медыкаў не змог бы выступіць. Аперашыя была зроблена, каб ён змог прыняць удзел у спаборніцтвах. Выступленне Аля Цупера для мяне — вялікае расчараванне, дзяўчына стаяла рыхтавацца, а...

Дарчы, у нас у Беларусі невялікія магчымасці для падрыхтоўкі спартсменаў, мы

НАТАЛЛЯ АЛЁХІНА.

НА ЗДЫМКАХ: Аляксей Грышын; Дзмітрый Рак; нашы алімпійцы (першы злева Дзмітрый Дашчынскі).

Вольга ДУБОУСЯ.

куль знаходзімся ў дарозе, карыстаюся момантам і звяртаюся з пытаннем да намесніка дырэктара СДЮШАР Т.А. Кузічы.

— Таццяна Анатольеўна, я ведаю, што амаль усе фрыстайлісты зборнай, за выключэннем Аля Цупера, выйшлі з вашай школы. Зараз вы рыхтуеце ім новую змену. Скажыце, калі ласка, чым адрозніваецца

падрыхтоўкі спартсменаў адрозніваецца ад замежнай тым, што мы вялікую ўвагу надаём трэнерукам на батучку, паколькі Беларусь наогул "не прыстасавана" да змёнаў віду спорту. Нейкую магчымасць для трэнёрава даюць Раўбічы. Але раўбіцкія трампліны зручныя толькі для падрыхтоўкі пачаткоўцаў і спартсменаў сярэдняга звання, паколькі дазваляюць выкон-

на трэнеруючы на Дзіму ўжо амаль ніхто не спадзяваўся. Яму зрабілі аперашыю ў Канадзе, кошту злуччыць дапамогі металічных прыстасаванняў. І хоць ключыца ўвесь час давала пра сябе знаць, Дзіма ўсё ж выйшаў на спаборніцтва, каб выступіць, а таксама падтрымаць сваім удзелам астатніх членаў каманды. Мы вельмі хваліліся, бо самае страшнае

з'яўляецца пазавурачная работа праз змку клубу і аб'яднанні. Гімназія № 1 імя Ф. Скарыны з'яўляецца асацыяванай школай ЮНЕСКА з 1986 года, у ёй працуе мой клуб ЮНЕСКА, адным з напрамкаў дзейнасці якога з'яўляецца вывучэнне правоў чалавека і правоў дзіцяці. Сёмы год у гімназіі дзейнічае дэбат-клуб, дзе гімназісты маюць магчымасць развіваць мысленне, уменне слухаць, навікі аргументацыі, моўныя навыкі, бо дыскусіі, дэбаты, як і ў клубе ЮНЕСКА, вядуцца на англійскай мове.

Удзельнікі семінара на нейкі час галі ўдзельнікам дэбат-клуба, дзе абмяркоўвалася даволі зладзённая праблема школьнага жыцця — якія правы мае дзіця ў школе? У гімназіі сёрод старшакласнікаў вядома анкетаванне, у выніку якога ўсё светлілася — большасць лічыць, што яны, у першую чаргу, маюць права на адукацыю, але ў меншай ступені — права на самафалізацыю. Дастаткова вялікі працэнт апісаных сярэд васьмькласнікаў лічыць, што мае права на разуменне з боку настаўніка. У абмеркаванні прымаў удзел як вучні, як і настаўнікі, якія, у сваю чаргу, прыйшлі да высновы — іншы раз непаразуменне пыхвучнем і настаўнікам вынікае з таго, што настаўнік не свабодны, перш-наперш ад стэрэатыпаў.

Напоўняючы хочацца прывесці словы нямецкага філосафа Канта: "Рабі так, каб свабода тваіх учынкаў была сумяшчальнай са свабодай кожнага з усвагупныхмі асоб". І яшчэ хочацца сказаць наступнае: "Гэтак жа, як і чалавек, і тавар, і будучыня, вучацца пачае".

Вольга ДУБОУСЯ.

Тут грыпу не баяцца

У той час калі многія школы напярэйваюць сваё адчуванне пасля грыпознага каранціну, сярэдняя школа № 132 Мінска спраўляе свята здароўя. Пра ўсялякія эпідэміі тут ужо забыліся.

Перад наступленнем якога-небудзь захворвання ў школе праводзяць прафілактычныя мерапрыемствы. Сёння, калі стаяла сонца, праводзіць розныя конкурсы: бівакоў, у якіх тоўвалася, катаючыся на лыжах. Аляксандр Ісаквіч Клейн, галоўны фізікультурнік школы, не без гонару адзначае, што лых хапае ўсім дзецьмі.

У гэтай школе дзеці прымуваюць думаць пра сваё здароўе, праводзячы розныя выхавальныя-спартыўныя мерапрыемствы, а таксама непасрэдна на занятках па фізічнаму выхаванню і на секцыях. Самыя значныя ў гэтым плане — агульнашкольныя свята здароўя. Звычайна зны ладзіцца ў пачатку нэвучальнага года, у зімовы час і напрыканцы года. Асабліва захапленне выклікае ў дзяцей вясенняя адназначная вандрука, калі ўся школа — пачынаючы з ды-

рэктара Таццяны Віталіеўны Недасека і заканчваючы шасцікласнікамі — выходзіць на прыроду ў прыгожы куточак пад Мінскам — Дразды, вяселіца, праводзіць розныя конкурсы: бівакоў, у якіх тоўвалася, катаючыся на лыжах. Аляксандр Ісаквіч Клейн, галоўны фізікультурнік школы, не без гонару адзначае, што лых хапае ўсім дзецьмі.

У педагогаў ёсць і свой, асобны, турыстычны злет. Па тродзіх ён праходзіць перад кожным навучальным годам. Калектыв збіраецца на сеежым павятрах пазіраванні, каб прыгадаць мінулы пачыны год, паразважаць наоіт новых перспектыв і падзяліцца сваімі ўражан-

нямі ад летняга адпачынку. Зімовае свята здароўя звычайна прыпадае на люты. Рыхтуюцца да яго загалі: прадумваюцца заданні для кожнага класа. Свята праводзіцца на вуліцы, на вялікім школьным стадыёне. Сёлетня фізікультурнікі разам з кіраўніцтвам школы "назавалі" для дзяцей шмат цікавых мерапрыемстваў. Пяцікласнікі адправілі ў вандруку ў пошуках скарбу (смачных цукерак), дзе па дарозе іх чакалі розныя выпрабаванні. Старэйшыя дзеці маглі праверыць сябе ў нетрадыцыйным рускім хакеі з мячом, эстафеце санак (санкі замяняліся коламі з пад легкавых машын), перацягваннем каната, скачках праз наоты (за наоты падшлі лаўкі), хадзеце на хадзельцах, падманні гіры ў моднай зараз гульні — Дартс.

Крышку пераходзіць свята дождж, але ніводнае спаборніцтва не закончылася, пакуль не вызначыліся яго пераможцы. Затым свята перамясцілася ў памяшканне школы. Справа ў тым, што сярэдняя школа № 132 — асабліва ў сталіцы. У ёй існуе яшчэ адна школа — класы, дзе займаюцца юўрайскіх дзеці, якім дадзена магчымасць вывучаць родную мову і традыцыі свайго народа. У гэты дзень яны святкавалі Пурым. Вялікае свята юўрайскага народа, якое хоць і звязана з трагічным падзеямі, адначаецца вясела, з гульнямі, парадкам карнавальных касцюмаў. Пурым нагадае ўсім, што моц народа — у яго адзінстве і веры.

Школа гудзела ад смеху і эмоцый усьмі, хто святкаваў Пурым. Дзеці прымаў удзел у розных гульнях, за перамогу ў якіх атрымлівалі "пурым" — такія грошы, за якія пасля можна было набыць у імпрыраваным кафэ што-небудзь смачнае.

Вось так у школе № 132 у адзін дзень было два свята. І абодва тычыліся здароўя. У першым выпадку — фізічнага, а ў другім — духоўнага.

Святлана КІРСАНОВА.

Семінары Свабода тваіх учынкаў...

Днямі на базе першай гімназіі сталіцы адбыўся раённы семінар па тэме "Педагагічныя інавацыі ў эксперыментальнай рабоце па навучанню правам чалавека, асновах дамакратыі і Міжнароднага гуманітарнага права".

Арганізатарам гэтага мерапрыемства стаў педагагічны калектыв гімназіі, якая з'яўляецца эксперыментальнай пляцоўкай па вырашэнню праблемы "Навучанне правам чалавека". У гімназіі падабрана творчая група педагогаў. Яна займаецца не толькі метадычнымі распрацоўкамі, але і высятленнем уздзеяння навучання правам чалавека, асновам дамакратыі і Міжнароднага гуманітарнага права на асобу і сацыяльны кампетэнтнасці дзіцяці, а таксама арганізацыі пазакласнай і пазавурачнай дзейнасці гімназістаў у галіне правоў чалавека.

Удзельнікамі семінара сталі настаўнікі, сацыяльныя педагогі, псіхологі, намеснікі дырэктараў школ Ленінскага раёна сталіцы, прадстаўнікі раённага аддзела адукацыі і Мінскага гарадскога інстытута пазавучнага кваліфікацыі кіруючых работнікаў і спецыялістаў выхавання. Канчатковы прадукт практычнай дзейнасці творчай групы на-стайнікаў — распрацоўка ўрокаў. У любой інавацыі — гэта заўсёды самы цяжкі момант.

Хача першая гімназія працуе па апрабаванню новага курса толькі другі год, але распрацоўка ўрокаў мае багата. Удзельнікі семінара мелі магчымасць пабачыць на трох такіх уроках. Напрыклад, урок у 9-м класе па тэме "Чалавек як грамадзянін" па сваёй структуры быў камбінаваны, бо ў ім адначасова выкарыстоўваліся як традыцыйныя прыёмы (прычыны нагляднасці: на дошцы запісаны матэрыялы, асноўныя паняцці), так і нававыя (метад прэзентаў, нават музыка і нумар). Урок у 5-м класе быў увогуле прадстаўлены ў форме трэнінгу. Яго тэмай стала "Права на жыццё". Шчыра кажучы, мяне здзілілі і ўразілі разважанні пяцікласнікаў на такую сур'ёзную тэму як "Што ёсць сэнс жыцця?". Гукалі адказы на вельмі "дарослыя" пытанні: "Што неабходна для таго, каб вашае жыццё было ішчаслівым?", "Што такое жыццё і права на яго?", "Ці нясуць дзеці адказнасць за жыццё сваіх бацькоў?". Прававая адукацыя ў гімназіі грунтуецца на трох прычынах — грамадзянін прававой дзяржавы павінен ведаць свае правы, свабоды і абавязкі, ён павінен валодаць навыкамі па іх практычнаму прымячэнню, і чалавек, які ўстапуе ў дарослае жыццё, мусіць ведаць не толькі свае правы, але павязкі і абавязкі сваіх бацькоў і іншых людзей.

Вельмі важнай састановай часткай працы гімназіі ў галіне прававага навучання

Паважжаныя чытачы!

Працягваецца падпіска на другі квартал 2002 года. Падпіска на "Настаўніцкую газету" можна ў любым паштовым аддзяленні ці ў агенцтве "Белсаюздруку" па ранейшым кошце

газета

выданне асветнікаў
Рэспублікі Беларусь

Падпісны кошт для індывідуальных падпісчыкаў: на квартал — 4200 рублёў; на месяц — 1400 рублёў. Па ведамаснай падпісцы: на квартал — 11400 рублёў; на месяц — 3800 рублёў. Індэкс для індывідуальнай падпіскі — 63867, для ведамаснай — 63363.

Давайце абмяркуем

Адказнасць сям'і нельга перакладаваць на грамадства

З'яўленне ў школе новай пасады "сацыяльны педагог" дазволіла скаардынаваць намаганні сям'і, школы, шэфскіх і грамадскіх арганізацый, органаў улады па стварэнні ўмоў для паўнацэннай сацыялізацыі падрастаючага пакалення, па акадэмічнай дапамозе дзецям, якія трапілі ў экстрэмальную сітуацыю, а таксама сацыяльна-педагагічнай падтрымцы сям'і ў справе выхавання, напярэма працаваць з сям'ямі сацыяльнай рызыкі, аблегчыць тым самым задачы класнага кіраўніка і школы ўвогуле.

Такім чынам, сацыяльны педагог выступае сувязным звяном паміж сям'яй і школай. Мы працуем негарадзена, як з настаўнікамі, так і з бацькамі вучняў. З намі рэжыцца, да нас звяртаюцца за дапамогай па сацыяльна-педагагічным кансультаванню, абароне правоў дзяцей, узаемадзеянні з органаў улады і грамадскімі арганізацыямі.

На сённяшні дзень усе сяродня школы Гродзенскага раёна ўключаюць сацыяльна-педагагічныя пасады. Пасада гэтая – новая, і таму, на жаль, не ўсе маюць спецыяльнай адукацыі: 33 працэнта сацыяльных педагогаў раўна скончылі курсы перападрыхтоўкі, і толькі 13 працэнтаў маюць вышэйшую адукацыю па спецыяльнасці.

Але, нягледзячы на гэта, галоўная якасць, уласцівая сацыяльнаму педагогу, – імкненне ў любы момант прыйсці на дапамогу, аказваць падтрымку кожнаму канкрэтнаму дзіцяці – да сваё вынікі. Прыклад прыклад са свайго вопыту. Калі адной і беднацы падштурхнулі адну жанчыну да злужывання алкаголю, яна перастала глядзець за сваімі дзецьмі. Тая, у сваю чаргу, імкнулася пазбавіцца ад маці, пастаянна звонілі ў міліцыю, выганялі яе з дому. Мы адгукнуліся на бяда, падтрымалі жанчыну добрымі словамі, праводзілі гутаркі, давалі парад, аказвалі дапамогу. У выніку жанчына вярнулася ў сям'ю, на працу. Часцей яе дзеці ўжо скончылі школу, працуюць, двое стварылі сваю сям'ю, падтрымліваюць добрыя стасункі з бацькамі.

Такіх прыкладаў у маёй практыцы ўжо налічваецца. Гэта рэч раз паўдзяжэ думку аб неабходнасці працы сацыяльных педагогаў у навуцельных установах.

У школе дзейнічае выхаваная праграма, адным з прыярытэтных напрамкаў якой з'яўляецца работа з сям'яй. Мы разумеем, што для таго, каб сям'я дачучы сям'ю да працы выхавання, неабходна ўзброіць яе педэагагічнымі і псіхалагічнымі ведамі.

З гэтай мэтай арганізаваны бацькоўскі ўсенавуч асоб-

адзі. Працэс выхавання пачынаецца менавіта ў сям'і, сувязь з якой чалавек адчувае на працягу ўсяго свайго жыцця, і толькі ва ўзаемадзеянні педагогаў і бацькоў можна паспяхова вырашаць праблему развіцця асобы школьніка.

А пачынаць трэба з выхавання дзяцей як будучых бацькоў і маці. У гэтым можа дапамагчы інтэграваны курс, які прадугледжвае правядзенне сумесных заняткаў з бацькамі праз урокі абслуговай працы, гуманітарныя дысцыпліны, з дапамогай сацыяльнага педагога, псіхалага, медыка. Трэба абагульняць і ўкараняць становачы вопыт спецыяльнага выхавання ў плане знаёмства з адукацыйнай сям'яй, культуры сямейных стасункаў, гігіены, узраставай псіхалогіі і інш.

Палітыка дзяржавы павінна быць накіравана на тое, каб дзеці сталі самай вялікай каштоўнасцю, і той, хто выхаввае добрых, сумленных грамадзян, павінен быць абаронцам, адвакатам дзяцей.

На жаль, не ўсе могуць пакараць вучня аднакай, выкладаючы той або іншы прадмет, дзеці перастануць ім падпарадкоўвацца. Такое стаўленне да класнага кіраўніка частай за ўсё гаворыцца не пра некомпетэнтнасць настаўніка, а пра ролю, якая сёння адыгрывае класнаму кіраўніку. А гэта, па вялікім рахунку, роля скарэктара або паштальона, які ажыццяўляе сувязь паміж школай і бацькамі. А пачалі "класны" выконваць такую ролю ў першую чаргу з-за смяротнай аплаты сваёй працы. Далата да асноўнага заробку – проста крыўдна. Гэта разумоўне не толькі настаўніку, але і вучні, і іх бацькі. Таму да класнага кіраўніка і ставяцца як да нечага неабавязковага, не вартага вялікай увагі.

Галіна Іванаўна, дык усё ж, на вашу думку, класны кіраўнік – другая мама або наглядчык?

– Я лічу, што "класны" пазінен быць абаронцам, адвакатам дзяцей. Бо ў жыцці кожны мае права на памылку. Абарону атрымліваюць назат злучэнні ў судзе. Дык чаму ж нашых дзяцей частай за ўсё ёсць каму пакараць, а абараніць няма каму? Па-мойму, гэта несправядліва. Зыходзячы з гэтага, я заўсёды, нават калі дзіця не зусім мае рацыю, выступаю на баку вучня. І гэта не дэрга таго, каб займець "танцы" аўтарытэт, які можа падацца многім, гэта паводзіны маці, якая заўсёды абараняе сваіх дзяцей. Што да наглядчы, дык я, вядома, сачу за іх вучо-бай, праводжу розныя мерапрыемствы, але ніколі нічога не вырашаю за сваіх вучняў, і проста стараюся зацвярдзіць іх той або іншай справай. Пра гэты рашэнне, удзельнічаю ў ёй або не, кожны прымае сам.

Галіна Іванаўна, чым цікава для вас праца класнага кіраўніка?

– Ведаеце, кіраваць класам – значыць выводзіць у людзі кожнага вучня, вочы дзеям адкрываць, у жыццё выпускаць. Класны кіраўнік – гэта ў пэўнай ступені другі тата або другая мама, бо мы прымаем непасрэдна ўдзел у нараджэнні асобы, грамадзяніна. А гэта – цікава, пачасна і адказная справа. Да таго ж, працуючы з дзецьмі, заўсёды застаешся маладым.

У чым жа, на вашу думку, асноўная цяжкасць працы класнага кіраўніка?

– Тэхнічны тэрмін "супраўленне матэрыялу", мне здаецца, будзе прыдатным і ў педагогіцы. Бо дзіця часам не жадае быць такім, якім хоча яго бацьчы грамадства. У гэтым выпадку ўсе выхавальчы меры – дарэжныя, а "ўкладзены капітал" – праца, час, сілы выхавальніка – не прыносяць "прыбытку". Цярпець страту ўсё і педагог, і сям'я, і грамадства ўвогуле.

Як вы бачыце класнага кіраўніка ў будучым?

– Па-першае, выхавальны класны кіраўнік абавязкова павінен мець глыбокае веды па педагогіцы і псіхалогіі, бо адзін псіхалаг і сацыяльны педагог на ўсю школу – гэта вельмі мала. Па-другое, павінен быць вельмі строга адбор, таму што выхаваная праца не ўсім па сілах. Па-трэцяе, нагрузка на "класнага" не павінна перавышаць трох класаў у паралелі. Па-чацвёртае, зарплата павінна адпавядаць 24-26 гадзінам навуцельна-прадметнай працы пры неаформленым рабочым дні. На жаль, у нас няма ў гэтым гадзінаў праект, мне здаецца, будзе вельмі складана, пакуль няма даверу да людзей, да таго, што і без "бізну" работа будзе выконвацца на належным узроўні. Так што, напэўна, усё добра ідзі і планы яшчэ доўга заста-нуцца на паперы.

Ала ШЫЛОЎСКАЯ,

сацыяльны педагог

сярэдняй школы №1

Скідала.

Якую ролю адыгрывае класны кіраўнік у працэсе становлення калектыву класа? Ды і ці патрэбны ён увогуле? На гэтую тэму мы вырашылі пагаварыць з Галінай Іванаўнай Маскаленка, класным кіраўніком 11 "А" сярэдняй школы №14 Баранавічаў, акая ўжо больш як дваццаць гадоў не толькі выкладае гісторыю, але і з захапленнем працуе "класным".

– Адрэзу хачу сказаць, што роля класнага кіраўніка ў выхаванні дзяцей вельмі вялікая. Да таго ж гэтая работа адыгрывае вельмі шмат часу і сіл, таму лічу, што настаўнік-прадметнік, які адначасова з'яўляецца і класным кіраўніком, у нечым абавязкова неадпрацоўвае – часу не хапае. Мне здаецца, што вывалены класны кіраўнік – ідэя неблагая, але пры гэтым, на маю думку, на такую ролю павінен вылучацца чалавек з пэўным жыццёвым вопытам.

Педагогіка ўзаемін "Класны" павінен быць адвакатам дзяцей

– Як вы лічыце, ці шмат настаўнікаў-прадметнікаў ахвотна стануць "класнымі дамамі"?

– На жаль, не. Вялікая частка настаўнікаў, наколькі мне вядома, лічыць, што калі яны не змогуць пакараць вучня аднакай, выкладаючы той або іншы прадмет, дзеці перастануць ім падпарадкоўвацца. Такое стаўленне да класнага кіраўніка частай за ўсё гаворыцца не пра некомпетэнтнасць настаўніка, а пра ролю, якая сёння адыгрывае класнаму кіраўніку. А гэта, па вялікім рахунку, роля скарэктара або паштальона, які ажыццяўляе сувязь паміж школай і бацькамі. А пачалі "класны" выконваць такую ролю ў першую чаргу з-за смяротнай аплаты сваёй працы. Далата да асноўнага заробку – проста крыўдна. Гэта разумоўне не толькі настаўніку, але і вучні, і іх бацькі. Таму да класнага кіраўніка і ставяцца як да нечага неабавязковага, не вартага вялікай увагі.

Галіна Іванаўна, дык усё ж, на вашу думку, класны кіраўнік – другая мама або наглядчык?

– Я лічу, што "класны" пазінен быць абаронцам, адвакатам дзяцей. Бо ў жыцці кожны мае права на памылку. Абарону атрымліваюць назат злучэнні ў судзе. Дык чаму ж нашых дзяцей частай за ўсё ёсць каму пакараць, а абараніць няма каму? Па-мойму, гэта несправядліва. Зыходзячы з гэтага, я заўсёды, нават калі дзіця не зусім мае рацыю, выступаю на баку вучня. І гэта не дэрга таго, каб займець "танцы" аўтарытэт, які можа падацца многім, гэта паводзіны маці, якая заўсёды абараняе сваіх дзяцей. Што да наглядчы, дык я, вядома, сачу за іх вучо-бай, праводжу розныя мерапрыемствы, але ніколі нічога не вырашаю за сваіх вучняў, і проста стараюся зацвярдзіць іх той або іншай справай. Пра гэты рашэнне, удзельнічаю ў ёй або не, кожны прымае сам.

Галіна Іванаўна, чым цікава для вас праца класнага кіраўніка?

– Ведаеце, кіраваць класам – значыць выводзіць у людзі кожнага вучня, вочы дзеям адкрываць, у жыццё выпускаць. Класны кіраўнік – гэта ў пэўнай ступені другі тата або другая мама, бо мы прымаем непасрэдна ўдзел у нараджэнні асобы, грамадзяніна. А гэта – цікава, пачасна і адказная справа. Да таго ж, працуючы з дзецьмі, заўсёды застаешся маладым.

У чым жа, на вашу думку, асноўная цяжкасць працы класнага кіраўніка?

– Тэхнічны тэрмін "супраўленне матэрыялу", мне здаецца, будзе прыдатным і ў педагогіцы. Бо дзіця часам не жадае быць такім, якім хоча яго бацьчы грамадства. У гэтым выпадку ўсе выхавальчы меры – дарэжныя, а "ўкладзены капітал" – праца, час, сілы выхавальніка – не прыносяць "прыбытку". Цярпець страту ўсё і педагог, і сям'я, і грамадства ўвогуле.

Як вы бачыце класнага кіраўніка ў будучым?

– Па-першае, выхавальны класны кіраўнік абавязкова павінен мець глыбокае веды па педагогіцы і псіхалогіі, бо адзін псіхалаг і сацыяльны педагог на ўсю школу – гэта вельмі мала. Па-другое, павінен быць вельмі строга адбор, таму што выхаваная праца не ўсім па сілах. Па-трэцяе, нагрузка на "класнага" не павінна перавышаць трох класаў у паралелі. Па-чацвёртае, зарплата павінна адпавядаць 24-26 гадзінам навуцельна-прадметнай працы пры неаформленым рабочым дні. На жаль, у нас няма ў гэтым гадзінаў праект, мне здаецца, будзе вельмі складана, пакуль няма даверу да людзей, да таго, што і без "бізну" работа будзе выконвацца на належным узроўні. Так што, напэўна, усё добра ідзі і планы яшчэ доўга заста-нуцца на паперы.

Баранавічы.

Галіна ЗАГАДСКАЯ.

Падзялюся з вамі

Наша галоўная "валюта"

Як настаўніца і я мама траіх дзяцей лічу, што тры мільёны беларускіх дзяцей і падлеткаў – галоўная "валюта" нашай дзяржавы, бо ў яе мы ўкладаем сваю старасць, нашы "заўтра" і "пасляўтра".

Дзіця, на жаль, не абаронена ад войнаў і прыродных катастроф, ад беднасці і вулічнага гандлю, ад дрэнных бацькоў і негуманных настаўнікаў. І чым больш будзе людзей, якія востра ўспрымаюць гэта, тым хутчэй наша грамадства палепшыць свае адносіны з дзецьмі.

Дзіцячыя вочы не хлусяць. У іх можна прачытаць усё перажыванні маленкай душы: радасць і боль, здзіўленне і крыўду. Мы з вамі павінны разумець гэта і памятаць, што кожнае дзіця – таленавіта і непаўторнае, толькі нам трэба гэта разгледзець.

І яшчэ мы павінны памятаць, што

В кождом маленьком ребёнке, и в мальчишке, и в девочке, есть по 200 грамм извечности. Или даже полкило. Должен он сказать и прыгаты, Все хватать, ногами дрыгать, А иначе он взорвется неизвестно отчего.

А ў саюзнікі ў справе выхавання я беру бацькоў сваіх вучняў. Толькі дапамога ад іх бывае розная.

Шмат гадоў таму назад у мяне ў класе быў вельмі нейтаімоўны хлопчык. Ён нарадзіўся ў турме, мама там і засталася. Тата ажыніў і ўзяў яго да сябе. Гэты вучня мог на дыктоўцы, закрывшы вочы, вышчыра, на другім уроку стукнуць вёскай парты, потым устаць і сказаць і г.д. І аднойчы я тату сказаў: "Усе! Я больш не магу!"

Назаўтра гэты хлопчык прыйшоў у школу з пахулімі вачыма і сінімі псімамі на твары. Тады я зразумела, што гэта "роспіс" за мае бясцілле. Дзіця "супакоіла" мяне, рас-тлумачыўшы, што так вы-хоўваюць яго прыкладна раз на тыдзень.

Цяпер я ведаю, што калі дзеці зразумелі, што на іх глядзяць хоць бы крышку не-прыкліны, яны пастараюцца апраўдаць такое меркаванне пра сябе. Дзіця лічыць ляміным – і яно будзе імкнуцца "ўвільнуць" ад якой-небудзь работы, злым – і яно час ад часу будзе выдываць злыя выхадкі, няздольным – і яно не будзе спадчына тлумачэння настаўніка, нуседлівым – і гарзельным – і яно дакажа гэта.

Надаўна я пачула, як адна мама сказала другой пасля бацькоўскага сходу: "Малаячына! Усе ў яе такія прыгожыя, такія здольныя і таленавітыя. Як быццам я сваю дачку не ведаю!" Самой прыемна. І гэтая мама будзе прыходзіць у школу. Пра дрэннае трэба гаварыць толькі сам-насам і з пара-

Не, яны таксама б'юцца на перапынках. Але я гавару дзіцячынкам: "Але вы ж – дзіцячынка!" А хлопчыкам: "Ты ж хлопчык!"

Януш Корчак у педагагічнай навазе "Любоў" гаварыў, звяртаючыся да дзіцячынка: "Дарэмна ты думаеш, што ўсе хлопчыкі грубыя, чарствыя і рэзкія. І пагарджаеш імі. Яны ж таксама думаюць, што ўсе дзіцячыкі пляткаркі, балбатушкі, крыўлякі". Мудры педагог заканчваў павучаннем-жартам: "Яны не бліягі, яны проста іншыя". Уменне любіць чалавека –

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Гэта збліжае дарослых і дзяцей, яны разумеюць, што вучыцца праца – няпростая справа.

Калі я толькі пачынала працаваць, для мяне было ўсё ясна з ацэнкай паспяховасці вучняў: вывучыў на памяць, расказаў выразна – "5", зусім не вывучыў – і не папярэдзіў перад урокам – "2". А цяпер, па-першае, абавязкова выклікаю на ўрок ўсіх, колькі б ні было (па 42 раей, 25 чэ-рэй) вучняў. Па-другое, трэба памятаць, што дзіця, калі выходзіць да дошкі, таксама хвалюецца, як і мы, выступаючы на педагагічным нарадзе. Па-трэцяе, вучань можа і павінен да ўрока паведаміць, што ён не гатовы адказаць сёння на "5" або "4", і зробіць гэта ў наступны раз.

Хачу сказаць, што па вывучэнным мастацтве і тэхналогіі, па музыцы і спевах за чэры ў маіх вучняў 1-2 чацвёркі, астатнія – пяцёркі. Не таму, што ў мяне дрэнны слых або я не ўмею малаваць, а таму, што кожнае дзіця стараецца з усіх сіл. Каштоўна тое, як яно ўспрымае навакольны свет.

Калі вучань разам з мамай памые школушную штору, ён не будзе пэцкаць яе. Калі сам пасадзіць кветкі ў зялёным кутку, то будзе іх даглядаць, а не ламаць.

І яшчэ вельмі важна з самага ранняга ўзросту выхоўваць у дзіцячым жаночасці, а ў хлопчыкаў – мужнасці. Гэта не азначае, што мае дзеці нейкія асаблівыя.

Ала ПЯТРОВА, настаўніца сярэдняй школы №1 Маладыні.

Падлеткі ў соцыуме

Руку паціснуй сапраўдным мужчыне

У праграме прадмета "Спецыяльная падрыхтоўка" ёсць і такая тэма: "Праблемы ўзаемаадносін паміж юнакамі і дзяўчатамі". Я вырашыў правесці з вучнямі шчырую размову, даведацца, што яны думаюць наконт таго, як ладзіцца іх узаемаадносіны, што ляжыць у іх аснове?

На жаль, шчырай размовы адрэзу не атрымалася: ці то тэма была незвычайнай і дзікай, ці то вучні саромеліся гаварыць пра гэта ўслых.

Тады я падштурхнуў вучняў да шчырасці і адкрытасці іншым чынам: папрасіў іх дома напісаць невялікія сачыненні на гэтую тэму. А папярэдне сказаў, што ўзаемныя паміж юнакамі і дзяўчатамі павінны вызначацца такімі паняццямі, як вернасць, адкрытасць, добразычлівасць, праўдзівасць, узаемная павага, уменне выслухаць адзін аднаго, шчыра, спагада і любоў. І ў якасці прыкладу прапанаваў словы з рамана М.Астроўскага "Як гартавалася сталь": "Юнацтва, бесконца цудоўнае юнацтва, калі атрысць яшчэ невядома і толькі невыразна адчуваецца ў частым біцці сэрца, калі рука спалыха ўздрыгвае і адыходзіць убок, выпадкова дакрануўшыся да грудзей сяброўкі, і калі сяброўства юнацтва засярае ад апошняга кроку! Што можа быць радзей за рукі каханай, якія абхапілі шыю, і падлаўка, пацукі, які удар тока".

Напрыканцы сказаў, што аднаго іх пісьмовыя адказы без прадугавасці, і ніхто

Сучасныя юнакі мала гавораць пра каханне – ім проста даспадобы з'явіцца са сваёй дзяўчынай у кампаніі. А што адчувае дзяўчына, калі хлопцы прыходзіць на спатканне, а ад яе за вяртута нясе нікацінам або перагарам? Многія з хлопцаў лічаць да доблесці пераспаць свае словы малюнкам, зусім не бярэцца за прысутнасці дзяўчыны. А яшчэ дзяўчатам не падабаецца тое, што некаторыя з хлопцаў строжаць за сабе "крутых", а на паверхню аказваюцца ба-завілічымі і нягоднымі. Як кажуць, "моладзец против овец, а против молодца – сам овца".

Правярыўшы дома сачыненні, на наступны дзень я аб'явіў аднакі, а потым, не называючы прозвішчаў, зачытаў найбольш яркія выказванні як юнакоў, так і дзяўчат. Сябра гэтага руку ўзяла Света (яна не была на тым уроку). Тэма яе настолькі ўхвалювала, што яна вырашыла выступіць без падрыхтоўкі:

– Я згодна з выказваннем, што сярод хлопцаў шмат такіх, катэ можа толькі з напярэдняй назваць мужчынам – смеласць у іх паказана. Вось калі чацвёрка або пяцёрка на аднаго – яны героі. Я ў гэтым сама магла пераканацца.

І дзяўчына расказала гісторыю, што адбылася з ёю: – Тыдзень назад, калі мы з сяброўкай рытываліся да ўрокаў, прыйшоў да нас знаёмы хлопчык (мы сябруем ужо другі год). Нашы ўзаемаадносіны з Андрэем

з'яўляюцца добрым прыкладам таго, пра што мы нам сёння гаварылі. Я ведала, што ён мяне ніколі не падвядзе, не здрадзіць, што і знайшоў падвядзенне ў той самы дзень. Андрэй дачакаўся, калі мы закончылі з урокам і потым разам пайшлі прыводзіць сяброўку – яна жыве ў адным з дамоў на шай вуліцы. Ён першага к дома нас аспікнулі нейкай хлопцы. Яны стаялі ў цяі, і мы не адрэзу іх аўа-жыць. Яны не прася пацікалі нас, а беспрычына на пачалі абавязваць нас рэальнымі брыдкімі словамі. Андрэй толькі і паспеў ім сказаць: "Хлопцы, мы ж вясце чапеем", як двое з іх падсочылі да яго і пунцілі ў жд кулак. І яны Андрэй не а-звалілі і здоху даць ім а-пор. Тады ім на дапаму прыбеглі яшчэ двое. Андрэй і тут не спужаўся, не кінуўся ўпакіаць, ён толькі стараўся ўвесць час, затуючы, абараняючы нас.

Вядома, сілы былі яроўныя, і мы са страхам назіралі, які гэты падокі абівалі Андрэя. А ён і не у-маў аздавацца, ён абав-няўся. Губы яго ўжо блі разбіты ў кроў, рукаў з-кай куртка адарваны. Ян а-зваліцца, калі адзін з х-пцаў схапіў яго за валы. Мы падсочылі і сталі бы іх кулакамі па спінах. Ле-што мы маглі зробіць? Д-нак нашае ўмяшанне да-магло Андрэю вызваліцца, ён падбег да дома і п-шо моцна стукнуў у шыбу. К-но расцінлася, і на зыю

скачыў чалавек. Аказалася, гэта быў брат Андрэя. Уба-чыўшы падмацаванне, хлоп-цы як базавілівы шакалы кінуліся ўрасспіну. Анд-рэй з братам пабеглі за імі, і двух нягоднікаў яны ўс-тыкі дагналі. І толькі тады мы заўважылі пятага хлоп-ца, які ў бойцы не ўдзельнічаў. Я вачам сваім не павярэў – гэта быў Воўка з суседняга пад'езда нашага дома, з ім я вучыла-ся да 9-га класа, часта суст-ракаліся ў двары, размаў-лялі. І ён, мой былы ад-накласнік, бачачы, што нас крыўдзіць, а майго сябра б'юць, спакойна стану ўбакі і не аступіўся!

Калі ўсё скончылася, мы зайшлі ў кватэру брата Анд-рэя. Пакуль герой змываў кроў з твару, а я змавала яго раны ёдам, жонка брата паспела прышчыць рукаў да куртки. Потым мы пра-водзілі маю сяброўку, а пас-ля Андрэй праводзіў мяне – не пабаяўся, што яго могуць сустрэць тыя хлопцы. Ця-пер я яшчэ больш паважаю Андрэя. А з Воўкам не то-е што размаўляць (хаця ён і рабіў спробы), я нават віта-ць не хачу...

Я папрасіў Свету пазна-ёміць мяне з Андрэем. Су-стрэча адбылася праз дзень. І нават цёмныя акул-яры не маглі схаваць сінякоў пад вачыма ў юна-ка. Я не стаў ні пра што пытацца і толькі моцна паціснуў руку гэтаму са-праўдному мужчыну.

Мікалай ЦЯРЭШЧАНКА,

Мазыр.

Падзея

Ініцыятыва чакае падтрымкі

Такое здарэцца не кожны дзень: у сталічную школу-навабудоўлю №222 на сустрэчу з педагагічным калектывам прыйшлі навукоўцы, члены творчага калектыву праекта супермадэлі агульнаадукацыйнай школы пад назвай "Геніус-Універсум". Праект гэты распрацаваны на аснове гарманічнай трыяды "Інтэлект. Духовнасць. Здароўе" з адпаведнымі і агульнаадукацыйным, спецыялізаваным і духоўна-культурным – цыкламі. Тэхналогія і структура ўсяго навуцельна-выхавальнага працэсу (закладзены ў праекце) даюць магчымасць арганічнага ўзаемадзеяння настаўніка, вучня, бацькоў і грамадскасці.

Аўтар праекта гэтай супермадэлі – доктар філасофскіх навук, кіраўнік творчага калектыву Ігар Селязнёў, чалавек, неабыхавы для выхавання і навуцельна-адукацыйнага пакалення. Асаблівае значэнне ў яго выклікае стан маральнага і фізічнага здароўя нашых дзяцей, іх духоўнае і культурнае развіццё.

У абмеркаванні прадстаўленага педагогам праекта прынялі ўдзел прарэктар Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы БДУ Сяргей Вятковіч, прафесар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры Рыгор Шаура, педагог-даследчык Васіль Казак, кіраўнік творчага калектыву Ігар Селязнёў, намеснік загадчыка аддзела

адукацыі Ленінскага раёна сталіцы Галіна Ахрамовіч, дырэктар школы Ігар Бабкоў, педагог гэтай навуцельнай установы.

Ігар Бабкоў адзначыў, што гэтая мадэль мае вялікі становачы патэнцыял, яна – школа для ўсіх, і самая галоўная яе прывабнасць – у магчымасці гарманічнага развіцця асобы вучня.

Не абышлася і без пытанняў як а боку педагогаў, так і ад намесніка старшын раённага аддзела адукацыі

3. Пад белавацым у смязе небам стылі палі: за ноч мароз скаваў зямлю, і цяпер яна была звонкая, як лёд на возеры. (А.Асіпенка).

4. Старыя і маладыя дрэвы спляліся ўтары пышным веццем, і сонечныя прамені, што дасягаюць зямлі, быццам прапушчаны праз густое сіта. (Т.Хадкевіч).

38. Слова аўтара стаяць у сярэдзіне простае мовы ў сказах

1. "Як ты мяркуеш, Мартыне, - парушыў маўклівае дзед Талаш, пачаўшы трохи здалёку, - ці можна падабраць добрых хлопцаў... ну, на манер невялічкага войска?" (Я.Колас).

2. Якуб Колас пісаў, што "мы павінны мець мову прыгожую, гучную, простую, але гнуткую і выразную".

3. "Спачатку трэба самому навучыцца працаваць, - сказаў Павел, - а тады ўжо марыць пра пасады і другіх вучыць". (Г.Далідовіч).

4. "Ну, як вы тут, Алесь Трахімавіч?" - спытала Ларыса Іванаўна. (Г.Далідовіч).

39. У якім парадку трэба размясціць сказі, каб атрымаўся тэкст? Выберыце правільны варыянт адказу

1. Абрывістыя, высокія берагі пачынаюцца ледзь не ад вуліцы. 2. З другога боку вёскі далёка-далёка раскінуўся даўно скошаны луг, прарэзаны пакрычастаю тэруаі ракі.

3. Невялікая вёска Паляража стаіць ля самай ракі. 4. А на тым баку хаваюцца міжпазныкі невялікіх азёры, злучаныя між сабою вузкімі пратокамі. 5. Толькі радкі парожылі хмызняк, выпатаны жывелай за лета, аддзяляе вёску ад ракі.

Варыянт адказу

1) 2, 1, 4, 5, 3 2) 5, 2, 3, 4, 1
3) 3, 1, 5, 4, 2 4) 1, 3, 5, 2, 4
5) 4, 5, 1, 3, 2

40. Вызначце тып і стыль тэксту

Самае вялікае шчасце - быць паэтам сваёй працы, любіць яе. Тады ў цябе абавязкова будучы паслядоўнік. Можна быць, гэта і ёсць той адзіны крытэры, які вызначае настаўніка, ці ёсць у цябе вучні, ці ёсць у цябе паслядоўнік, ці ёсць у цябе сябры, якім хочацца не толькі вучыцца ў цябе, вывучаць твой вопыт, але і пераймаць твае чалавечыя якасці. Гэтае пытанне рана ці позна задае сабе кожны чалавек, незалежна ад таго, якую прафесію, якую спецыяльнасць ён мае...

Той, у каго найбольш вучняў, якраз і ёсць самы лепшы настаўнік. (Паводле В.Віткі)

1) Мастацкі, разважанне
2) Мастацкі, апавяданне
3) Навуковы, разважанне
4) Публіцыстычны, разважанне
5) Публіцыстычны, апавяданне.

Список учреждений образования, в которых проводится централизованное тестирование в 2002 году

Белорусская государственная политехническая академия,

Белорусский государственный университет информатики и радиоэлектроники,

Белорусский государственный аграрный технический университет,

Брестский государственный университет им. А.С.Пушкина,

Брестский государственный технический университет,

Витебский государственный технологический университет,

Полоцкий государственный университет,

Гомельский государственный технический университет им. П.О.Сухого,

Гродненский государственный университет им. Я.Купалы,

Могилевский государственный технический университет,

Белорусская государственная сельскохозяйственная академия,

Средняя школа №1 г. Несвижа.

График проведения централизованного тестирования выпускников 11-х классов в 2002 году

Предмет	Дата проведения	Длительность тестирования, минут
Русский язык	24 марта, воскресенье	90
Математика	7 апреля, воскресенье	135
Химия	13 апреля, суббота	120
Физика	14 апреля, воскресенье	180
Белорусский язык	21 апреля, воскресенье	90

Квитанция об оплате

ИЗВЕЩЕНИЕ		УНП: 190194148		Форма ПД 5	
УО «Республиканский институт контроля знаний»		Учреждение Белорусского Банка № 508		А/СБ «Беларусбанк» г.Минск код 610	
получатель платежа		Счет получателя 3622029510027			
Фамилия		Имя		Отчество	
Адрес					
Вид платежа	Период оплаты	Дата	Сумма		
За централизованное тестирование					
Кассир	Платежный	Пени	Всего		
Квитанция		УНП: 190194148			
получатель платежа		Учреждение Белорусского Банка № 508			
А/СБ «Беларусбанк» г.Минск код 610		Счет получателя 3622029510027			
Фамилия И.О., адрес					
Вид платежа	Период оплаты	Дата	Сумма		
За централизованное тестирование					
Кассир	Платежный	Пени	Всего		

БЕЛАРУСКАЯ МОВА

ВАРЫЯНТ 1

Прачытайце ўважліва заданні тэста і інструкцыі да іх. Заданні выконвайце паслядоўна. У кожным заданні можа быць 1, 2 і больш правільных адказаў. Нумары выбраных адказаў адзначце ў апытальным лісце пад нумарам выкананага задання. Паспехаў Вам!

1. Адзначце нумары слоў, у якіх вымаўленне разыходзіцца з напісаннем

- 1) сцяна 2) іншы 3) вакзал 4) вяроўка 5) аджыць

2. Адзначце нумар (ы) радка (радкоў), дзе выдзелены галосныя з'яўляюцца націскнымі

- 1) браваўны, статус 2) гандаль, магазін
3) імя, ігумен 4) выпадак, дакумент
5) букіраванне, стары

3. Адзначце нумары слоў, у якіх пішацца літара А

- 1) гіпат_нуза 2) гр_бенчык
3) тры_ 4) гл_таць
5) с_крэт

4. Адзначце нумары слоў, у якіх пішацца літара І

- 1) без_менны 2) пан_сламскі
3) па_граць 4) пад_шоў
5) контр_гра

5. Адзначце нумары слоў, у якіх ёсць прыстаўны В

- 1) на_ум 2) _аспаваты
3) на_огул 4) _акно
5) _унікум

6. Адзначце нумары слоў, у якіх пішацца літара Ў

- 1) каля_ніверсама 2) тры_мфальны
3) га_біца 4) Каця_рбановіч
5) па_дарнаму

7. Адзначце нумары слоў, у якіх пішацца літара Ь

- 1) сям_я 2) ліпен_скі
3) міл_ён 4) дз_веры
5) куды_ці

8. Адзначце нумары слоў, у якіх пішацца літара Д

- 1) гара_скі 2) поз_ні
3) на_хненне 4) су_дзя
5) а_дзячыць

9. Адзначце нумары радкоў, усе словы ў якіх аднакранавыя

- 1) браць, збіраць, зборшчык 2) свет, святцы, святанак
3) год, гадавіна, прыгоды 4) вада, воднік, вадзяністы
5) зварка, варэнне, зварот

10. Адзначце нумары слоў, якія пішуцца з вялікай літары

- 1) (М.м)ністэрства адукацыі 2) (К.к)упалаўская геранія
3) (Г.г)рамадзянская вайна 4) (М.м)іколавы рэчы
5) (А.а)хілесава пятка

11. Адзначце нумары слоў, у якіх пішацца літара О

- 1) в_даладача 2) в_сыміграны
3) п_літэхнічны 4) в_еначальнік
5) к_мандарм

12. Адзначце нумары радкоў, у якіх правільна ўтвараюцца словы ў варыянтах

- 1) расці - раскок - пераростак
2) жыццё - жыццёвы - жыццёвае
3) фантазія - фантазіраваць - фантазёрскі
4) кася - касіць - перакосіваць
5) стары - старэць - пастарэць

13. Адзначце нумары сказаў, у якіх падкрэсленыя словы ўжыты ў неўласцівым для іх значэнні

- 1) Набыўшы аб'ект на канцэрты!
2) Зроблены новы рухавы круг і прыставак для дэкарацыі.
3) Уваход у басейн па аб'ектах.

4) Урэшце мы дамовіліся нашою экскурсію.
5) Урэшце ансамбля звыш 200 песень.

14. Адзначце нумары радкоў, у якіх усе словы з'яўляюцца сіналічымі

- 1) велімі, надта, выключна, нават
2) востраў, выспа
3) хуткі, праворны, імклівы
4) падарожжа, вандроўка, бадзянне
5) роля, місія

15. Адзначце нумары слоў, якія пішуцца праз злучок

- 1) мікра_схема 2) экс_чэмпіён
3) народна_гаспадарчы 4) ярка_ружовы
5) паў_аркуша

16. Адзначце нумары назоўнікаў з канчаткам -У (-Ю)

- 1) няма настро_ 2) холадна на дах_
3) няма гадзіннік_ 4) аб Вас_
5) убачыць зубран_

17. Адзначце нумары назоўнікаў жаночага роду

- 1) моладзь 2) боль 3) ЭВМ
4) непаседа 5) прыпяць

18. Адзначце нумары дзеясловаў абвяснага ладу, у якіх пішацца Я (А)

- 1) ідз_це 2) жыв_це 3) належ_це
4) згін_це 5) хоч_це

19. Адзначце нумары сказаў з граматыка-стылістычнымі памылкамі

- 1) Самы выдатны фігурай Адраджэння быў Францыск Скарына.
2) Найгорш у жыцці няпэўнасць: яна адбірае волю да дзеяння.
3) На свеце няма даражэй дарогі, як гэта дарога да роднага дому.
4) У сэрцы народным знайшоў я любоў мацнейшую нават скал і гор.
5) Два гады нялёгкай працы былі самай найбольшай радасцю.

20. Адзначце нумары радкоў, у якіх дапушчана памылка пры скланенні лічэбніка

- 1) Н. адна тысяча трыста пяцьдзесят сем
2) Р. адной тысячы трохсот п'яцідзесяці сямі
3) Д. адной тысячы трохстам п'яцідзесяці сямі
4) Т. адной тысячай трымастамі п'яцідзесяццю сямю
5) М. (аб) адной тысячы трохстах п'яцідзесяці сямі

21. Адзначце нумары сказаў з граматыка-стылістычнымі памылкамі

- 1) Група ўжо здала ўсе залікі і пытаецца, ці можна праэкцыйна замянаваць іх у першую чаргу.
2) Колькі гадоў таму дубу, ніхто не ведае.
3) А дуб жыў сябе ды жыве, згубіўшы лік гадам.
4) Нейкаму свайго розуму не ўстаўш.
5) Гэта на самай справе былі ўсяго толькі птушыныя следы.

22. Адзначце нумары слоў, у якіх пішацца літара Я (А)

- 1) прыкле_ны 2) засе_ны 3) запрош_ны
4) прывез_ны 5) размор_ны

23. Адзначце нумары сказаў з граматыка-стылістычнымі памылкамі

- 1) У адзін з прывабных восеньскіх дзён, вяртаючыся на матацыкле з Даманава, Мікола дагнаў па дарозе дзядзючкіну.
2) Прыехаўшы на турбазу, было яшчэ цёмна.
3) Улічваючы заўвагі, артыкул можна друкаваць.

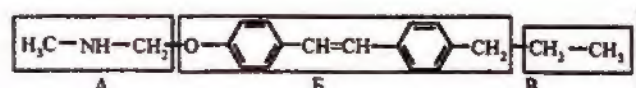
A36	Укусны альдегід рэагуе з:	1) аміячным растворам аксідна сярэбра 2) гексаном 3) аксідом кальцыя 4) карбонатом кальцыя
A37	Жыры образуюцца з:	1) метанола і кіслот 2) гліцерына і кіслот 3) этиленгліколя і кіслот 4) этанола і кіслот
A38	Укажце канечны прадукт следуючай цеплае прамеўнення: $C_2H_6 \xrightarrow{550^\circ} \dots \xrightarrow{O_2/Pd} \dots \xrightarrow{KMnO_4} \dots \xrightarrow{CH_3OH, H^+} \dots$	1) укусная кіслота 2) метилформат 3) метилацетат 4) муравьяная кіслота
A39	При нейтрализации раствора кислоты раствором щелочи наблюдается повышение температуры. Это обусловлено:	1) образованием соли 2) образованием воды 3) диссоциацией щелочи 4) диссоциацией кислоты
A40	В уравнении окислительно-восстановительной реакции этилена с $KMnO_4$ сумма всех коэффициентов равна:	1) 6 2) 13 3) 16 4) 17
A41	Как влияет катализатор на ход реакции $2SO_2 + O_2 \rightleftharpoons 2SO_3$	1) изменяет время наступления равновесия 2) смещает равновесие вправо 3) смещает равновесие влево 4) не изменяет время наступления равновесия
A42	Укажце канечны(-ые) прадукт(-ы) следуючай рэакцыі $SO_2 + H_2O_2 \rightarrow$	1) S + H_2O 2) S + $H_2 + O_2$ 3) H_2SO_3 4) H_2SO_4
A43	Укажце возмозжную структуру А схемы рэакцыі $A + H_2SO_4(конц) \rightarrow CuSO_4 + SO_2 + H_2O$	1) CuS; 2) CuO; 3) $CuSO_3$; 4) $Cu(OH)_2$
A44	При нагревании пентанола-2 в присутствии кислоты образуется:	1) пентен-2 2) пентен-1 3) пентен-1 + пентен-2 4) пентан
A45	Какое высокомолекулярное соединение получают в РБ?	1) лавсан 2) тефлон 3) органическое стекло 4) полистирол

Часть В

B1. В соединении массой 4.0 г содержится 2.0 г меди и 2.0 г серы. Укажите химическую формулу соединения:...

B2. При сжигании некоторого органического вещества массой 0.2 г получено 0.66 г углерода(IV)оксида и 0.18 г воды. Эмпирическая формула вещества:...

B3. Какая из указанных частей молекулы будет более неподвижной

B4. Приведите уравнения реакций превращения оксида железа(II) в хлорид железа(III):...

B5. Особо чистый кремний для электроники получают по реакции:...

ХИМИЯ

ТЕСТ ЗА КУРС СРЕДНЕЙ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Тест состоит из частей А и В. В части А из предлагаемых вариантов ответов выберите только один правильный ответ и отметьте его крестиком в соответствующем окошке бланка ответов. Ответы заданных части В запишите на бланке ответов рядом с номером задания (В1-В5), начиная с первого окошка. Каждую цифру пишите в отдельном окошке по приведенным образцам. Задания рекомендуются выполнять по порядку. Если задание не удается выполнить сразу, перейдите к следующему. После выполнения всех заданий вернитесь к пропущенным. При выполнении тестов разрешается пользоваться калькулятором, таблицей Д.И.Менделеева, таблицей растворимости кислот, оснований и солей в воде, электрохимическим рядом металлов. Во всех тестовых заданиях используйте округленные до целых значения относительных атомных масс элементов (кроме хлора, для которого $A_r=35,5$). Постоянная Авогадро $N_A=6,02 \cdot 10^{23}$ г, атомная единица массы а.е.м.=1,66 · 10⁻²⁴г. На выполнение теста отводится 120 минут. Желаем успехов!

ВАРИАНТ 1 Часть А

A1	Пептидная связь — это:	1) 2) 3) 4)
A2	Крахмал дает цветную реакцию с:	1) серной кислотой 2) азотной кислотой 3) гидроксидом натрия 4) раствором иода
A3	Химические свойства элемента зависят, в основном, от:	1) числа нейтронов в ядре атома 2) строения внешнего электронного уровня 3) числа протонов в ядре атома 4) относительной атомной массы
A4	При взаимодействии уксусной кислоты с цинком образуется:	1) ацетат цинка и вода 2) оксид цинка 3) ацетат цинка и водород 4) метан и оксид углерода(IV)
A5	Укажите формулу фенола:	1) 2) 3) 4)
A6	Среди приведенных веществ ядовитыми свойствами обладает:	1) глицерин 2) сорбит 3) этиленгликоль 4) глюкоза
A7	Реакция этанола с бромоводородом приводит к образованию:	1) этана 2) бромэтана 3) бутана 4) этана
A8	Ацетилен по систематической номенклатуре называется:	1) этин 2) этен 3) пропиин 4) пропен
A9	Укажите мономер, из которого получают полиэтилен:	1) $CH_3CH=CH_2$ 2) $CH_2=CHCl$ 3) $CH_2=CHCN$ 4) $CH_2=CH_2$

ВАРИАНТ 2

Тест состоит из частей А и В. В части А из предлагаемых вариантов ответов выберите только один правильный ответ и отметьте его крестиком в соответствующем окошке бланка ответов. Ответы заданных части В запишите на бланке ответов рядом с номером задания (В1-В5), начиная с первого окошка. Каждую цифру пишите в отдельном окошке по приведенным образцам. Задания рекомендуются выполнять по порядку. Если задание не удается выполнить сразу, перейдите к следующему. После выполнения всех заданий вернитесь к пропущенным. При выполнении тестов разрешается пользоваться калькулятором, таблицей Д.И.Менделеева, таблицей растворимости кислот, оснований и солей в воде, электрохимическим рядом металлов. Во всех тестовых заданиях используйте округленные до целых значения относительных атомных масс элементов (кроме хлора, для которого $A_r=35,5$). Постоянная Авогадро $N_A=6,02 \cdot 10^{23}$ г, атомная единица массы а.е.м.=1,66 · 10⁻²⁴г. На выполнение теста отводится 120 минут. Желаем успехов!

Часть А

A1	Укажите химическое явление	1) испарение воды 2) таяние льда 3) горение магния в кислороде 4) фильтрование взмученной воды
A2	Отметьте формулу простого вещества	1) C_2C_3Cl 2) HCl 3) Cl_2 4) $NaCl$
A3	Единица измерения массы	1) г/моль 2) г 3) моль 4) л/моль
A4	Формула соединения с ковалентной неполярной связью - это	1) KCl 2) HCl 3) Cl_2 4) NH_3
A5	Отметьте схему процесса окисления	1) $C^{+4} \rightarrow C^{+2}$ 2) $C^0 \rightarrow C^+4$ 3) $C^{+2} \rightarrow C^{+4}$ 4) $C^{+4} \rightarrow C^0$
A6	Укажите схему реакции соединения	1) $Cu + O_2 \rightarrow CuO$ 2) $CaCO_3 \rightarrow CaO + CO_2$ 3) $NaOH + HCl \rightarrow NaCl + H_2O$ 4) $Fe + CuSO_4 \rightarrow FeSO_4 + Cu$
A7	Если из каждых 100 молекул электролита на ионы в водном растворе распадается 10 молекул, то степень диссоциации электролита равна (%)	1) 90 2) 10 3) 110 4) 100
A8	Молекулярному уравнению $KOH + HNO_3 = KNO_3 + H_2O$ отвечает сокращенное ионное	1) $K^+ + NO_3^- = KNO_3$ 2) $OH^- + H^+ = H_2O$ 3) $KOH + H^+ = H_2O + K^+$ 4) $K^+ + HNO_3 = KNO_3 + H^+$
A9	Укажите формулу кислотного оксида	1) CuO 2) K_2O 3) CO_2 4) CaO

23. Назавіце нумары сказаў з памылковым ужываннем дзеяслову

- Гадзіннік з паржаўленай гірай, якую я, устаючы, заўсёды падцягваў, паказваў яшчэ не позні час.
- Лёгка пушыкі ляталі, кружыўшыся ў паветры, і асядалі на дрэвы, кусты, базу пад акном.
- Спаляючыся ў школу з кніжкамі пад пахай, зіма дыкнула на мяне спакойным халодным дыханнем.
- На вуліцы намяло вялікія гурбы, схаваўшыся пад снегам, платы і стражы зраўняліся з сумётамі.
- Разносычы прыёмныя пахі снядання, дымелі коміны вясковых хат.

24. Праз дэфіс пішуцца прыслоўі

- раскідаль дзе _ нідзе
- апраўца абы _ ак
- прыцісца да _ спадобы
- змагачца ў _ адзіночку
- з'яўляцца раз _ параз

25. Назавіце нумары сказаў, у якіх не са словамі пішацца разам

- (Не) як раніцай я прахаліўся і ад (не) чаканасці аж прысеў на ложку. (І.Грамковіч).
- Прыходзіць Фёя ноччу, калі спяць (не) толькі дзеці, але і дарослыя. (В.Дайлідэ).
- (Не) здарма ж кажучы, што сапёр памыляецца раз у жыцці. (М.Гіль).
- Сяргей Фёдаравіч (не) прыкметна, пераходзячы ад аднаго куста да другога, назіраў пайшоў за зубрамі. (Я.Зазека).
- На (не) вялікай палатцы, у кустах, цесным колам стаялі зубры. (Я.Зазека).

26. Часціцу Ні трэба напісаць у сказах

- Я глядзеў за тым, каб сад добра расцвітаў, каб вецер без пары кветак н _ зрываў. (З.Бядуля).
- Чаго там толькі н _ было на вячэру: самыя найлепшыя прысмакі, якія толькі ёсць на зямлі. (З.Бядуля).
- Дзе б н _ быў, я Мінскам ганаруся.
- Без мазалёў і поту ніякіх скарабаў н _ знойдзеш. (З.Бядуля).
- Ці ж я не хацеў вывесці цябе ў людзі, вучыць... Ды ці выходзіць так, як хочаш? Куды н _ кінь - усюды клін...

27. Адзначце нумары сказаў з няправільным дапасаваннем выказніка да дзейніка

- Сястра з сяброўкай пайшла на выставу.
- Алесь не з братам, а з аднакласнікам вяртаўся са школы.
- На экскурсію ў абсерваторыю спазнілася тры вучні.
- Большасць экскурсантаў уважліва слухала гідэ.
- Шмат удзельнікаў канцэрта атрымалі дыпламы.

28. Працяжнік на месцы пропуску неабходна паставіць у сказах

- Раніца _ мастачка слянная. Любіць прыгажосць дарыць. (В.Іштэва).
- Толькі рот ды жылот _ вось які ён вываглот! (А.Клыш-ка).
- Грошы _ не грыбы, не набіраеш у лесе, каб заплаціць за вучобу. (М.Корзун).
- Як бы там ні было, а ён усё ж змеў чытаць. Аўмець чытаць _ вялікая справа! (У.Краўчанка).
- Нездарма пра гэта і прымаўка складзена: умець _ за плячыма не насіць! (У.Краўчанка).

29. Абазначце словы пры аднародных членах ёсць у сказах

- У роднай глебе зерне не змарнее, нахлосцецца, уздызе, зарунее і дасць багаты плён пад сонцам ясных дзён. (Я.Пушча).
- Паэтам сваёй справы павінен быць кожны: каваль і інжынер, матэматык і гісторык, географ і выкладчык літаратуры. (В.Вітка).
- Будынак, сад і агароджа - было ўсё слаўна і прыгожа. (Я.Колас).
- Люблю я лес з яго дубамі, з бярозай, ёлкай і сасной. (А.Астрэйка).

30. Коска на месцы пропуску ставіцца ў сказах

- Беларусь _ я - твой воін адданы і сын _ мае думкі і сэрца заўсёды з табою. (П.Панчанка).
- Гэты год будзе _ ранняя восень _ відаць. (К.Чорны).
- Нарэшце _ мы выбраліся на сухі бераг з жоўтым пясчком. (В.Вольскі).
- Сама жонка працавала _ здаецца _ таксама ў нейкім навукова-даследчым інстытуце. (А.Васілевіч).

31. Коска няправільна паставіцца ў сказах

- Мінуў дождж, густы, буйны, і ўсё навокал зашумела. (Я.Колас).
- Пакрытыя тоўстым пластам снегу галіны дрэў, гнуліся да самай зямлі. (Я.Колас).
- Абложанае бялявымі хмарамі, неба, здавалася, ніжэй павісла над зямлёй. (Я.Колас).
- Забуджаны, узрадаваны, Аляксей сядзеў на ложку, не спускаючы з Зімкуха ўдзячных вачэй. (У.Карлаў).

32. Знакаў прыпынку не хапае ў сказе

- Спіць за барамі ў калысцы пясчанай сіняя Нарач - дзіця акіяна. (А.Вялюгін).
- У Петруся быў сябра, сын суседа, яго равеснік Антось. (Я.Колас).
- Прыкрытыя тоўстымі пластамі снегу галіны дрэў, гнуліся да самай зямлі. (Я.Колас).
- Гарылы ці чапаекападобныя малпы водзяцца ў Афрыцы, пераважна ў Нігерыі і Камеруне.

33. На месцы пропуску ставіцца коска ў сказах

- Падняўшыся кайнер і прыгнуўшыся _ Лабановіч _ спускаўся за ганка. (Я.Колас).
- Глыбока ўнізе _ пад абрывістым пясчаным берагам _ струменілі быстры Нёман _ прыносячы па чыстым жолабе веснавыя воды і падрэзаную высокай вярхоўя. (Я.Колас).
- Недзе з глыбіні лесу _ з шэра-зялёных голых верба-лозаў _ у вочы яснымі чырвонымі ягадамі зырка свяцілася каліна. (В.Адамчык).
- Гоніць сосны ўдзімаліся вельмі высока _ пад самымі воблакамі.

34. Пазначце нумар сказа з трох частак

- Дзе і як ні жыў бы чалавек, а памяць першых сцёжак на заўсёды застаецца ў яго сэрцы. (С.Грахоўскі).
- Спынілі гамонку ласы пад празрыстым святлом месца-вым, і аселі круліны расы на кустах і на травах мядовых. (А.Астрэйка).
- Вясна была яшчэ ўпачатку, але снягі ўжо раставалі, і дружна ў полі балбяталі раўкі, рачулі. (Я.Колас).
- Як доўга сэрцу ты стала, краіна, і поле тваё, і твае палавы, і дом твой для госьця адкрыты гасцінна. (П.Броўка).

35. Даданая частка стаіць у сяродзіне галоўнай у сказе

- Не раз я за муром астражным па родных гонях сумаваў, па тых бярозах прыдарожных, што на этапах сустракаў. (М.Танк).
- Вуліца, на якой стаіць школа, па схіле пагорка спускаецца ледзь не да самай Прыпяці. (І.Навуменка).
- Што за ягады лясныя ў нас адразу расцвілі, як толькі промні веснавыя цяпло разнеслі па зямлі. (П.Глебка).
- Заўжды мы тут любім спыніцца, паслухаць, як шум гэтых дрэў зліваецца з гулам сталіцы ў адзін непатаўны напеў. (М.Танк).

36. На месцы пропуску ставіцца двукроп'е ў сказах

- Луг заліўся галасамі _ да яго ва ўсе канцы выйшлі стройнымі радамі загараляныя касцы. (П.Глебка).
- Астоміцца сонца _ за ўзгоркамі сядзе _ туман нерухома на ўсім далёгладзе. (У.Калеснік).
- Лабановіч адчуваў вялікае маральнае задавальненне _ вучні займаліся дружна, старанна і рабілі значныя поспехі. (Я.Колас).
- Мікола агледзеў вагон _ няма дзеда. (М.Лынькоў).

37. Часткі аб'яднаны злучальнай і падпарадкавальнай сувяззю ў сказах

- Неба было яснае, сонца свяціла ярка, але ў лесе не чулася той гарачыні, якая стаяла ў гэты дзень. (Я.Колас).
- Дом быў падняты ўжо за тры паверхі, і было відаць, што будынак расце вялізна, са смелым размахам, вяртаў сталіцы і часу. (І.Мележ).

A9. Значенне выражэння $\text{ctg}\left(\arccos\left(-\frac{4}{7}\right)\right)$ равно	1) $-\frac{4\sqrt{41}}{41}$ 2) $-\frac{4\sqrt{39}}{39}$ 3) $-\frac{4\sqrt{37}}{37}$ 4) $-\frac{4\sqrt{35}}{35}$ 5) $-\frac{4\sqrt{33}}{33}$
A10. Результат упрощения выражени- ния $\left(\frac{1}{\sin \alpha} - \frac{1}{\sin 3\alpha}\right) \cdot \frac{1}{\cos \alpha + \cos 5\alpha}$ имеет вид	1) $\frac{1}{\sin 6\alpha}$ 2) $\frac{2}{\cos 3\alpha}$ 3) $\frac{2}{\sin 6\alpha}$ 4) $\sin 4\alpha$ 5) $\cos 6\alpha$
A11. Если сходственные стороны подобных треугольников равны 2см и 5см, площадь пер- вого треугольника равна 8см ² , то площадь вто- рого треугольника равна	1) 50см ² 2) 40см ² 3) 60см ² 4) 20см ² 5) 30см ²
A12. Если сфера радиуса 5см проходит через все вершины прямоугольного параллелепипе- да, в основании которого прямоугольник со сторонами 3см и 4см, то объем этого паралле- лепипеда (в куб. см) равен	1) $60\sqrt{3}$ 2) $64\sqrt{3}$ 3) $68\sqrt{3}$ 4) $72\sqrt{3}$ 5) $76\sqrt{3}$

В) Напишите правильный ответ в нижнем правом углу бланка ответа.

- Найдите сумму целых решений системы $\begin{cases} x-6 \geq 3 \\ 1 < x < 10 \end{cases}$
- Укажите число целых решений неравенства $\frac{x^2-2x+1}{(x-1)(x-3)} \geq -1$, принадлежащих отрезку [0;4]
- Найдите число целых решений неравенства $\sqrt{2-x} - \frac{3}{\sqrt{2-x}} \leq -2$
- Найдите число целых решений неравенства $\left(\cos \frac{\pi}{4}\right)^{x^2+2x} \geq 2^{1,5x-1}$
- Найдите наибольшее целое решение неравенства $9^{\log_6 x} + 2x^{\log_6 9} < 3 \cdot x^{2 \log_6 3}$
- Найдите число решений уравнения $3\cos^2 x - 10\sin x - 6 = 0$, принадлежащих отрезку $\left[0; \frac{7\pi}{2}\right]$
- Вычислите сумму целых значений x , принадлежащих промежутку (или промежуткам) возрастания функции $f(x) = -4x^3 - 12x^2 + 63x - 7$
- Сколько точек (x, y) с целыми координатами x, y лежат внутри прямоугольника с вершинами $A(-3,5;1,5)$, $B(-3,5;5,5)$, $C(-1,5;5,5)$, $D(-1,5;1,5)$?
- Найдите $|\vec{a} - \vec{b}|$, если $|\vec{a}| = 13$, $|\vec{b}| = 19$ и $|\vec{a} + \vec{b}| = 22$
- Найдите значение параметра a , при котором наименьшее решение неравенства $\frac{ax-18}{x} \geq 5$ равно -3

ВАРІАНТ 2

Прачытайце ўважліва заданні, тэста і інструкцыі да іх. Заданні выконвайце паслядоўна. У кожным заданні можа быць 1, 2 і больш правільных адказаў. Нумары выбраных адказаў адзначце ў апытальным лісце пад нумарам выкананага задання. Паспехаў Вам!

1. Літара Я абазначае два гукі [йа] у словах
1) сіні 2) яблыня 3) зялёная
4) з'ява 5) песня
2. Выдзеленыя галосныя з'яўляюцца націскнымі ў словах
1) алфавіт 2) дакумент 3) несіці
4) дэфіс 5) агент
3. Літара Э пішацца ў словах
1) м__та 2) д__путат 3) інж__нер
4) т__мпература 5) адр__с
4. Літара О пішацца ў складаных словах
1) н__вабранец 2) р__знакаляровы
3) ст__мільёны 4) р__знастайны
5) м__тагонкі
5. Літара Й пішацца пасля прыставак у словах
1) абы__сці 2) вы__граць
3) звыш__дэйны 4) за__нелі
5) пры__дзе
6. Прыстаўны В пішацца ў словах
1) __облік 2) __учоба
3) __опера 4) __одгулле
5) __оканне
7. Літара Ў (нескладовая) пішацца ў словах
1) словаутварэнне 2) на Украіне
3) паўночна-усходняя частка 4) пранеслася "ура"
5) вынікі ўні
8. Апостраф (') пішацца ў словах
1) двух__ярусны 2) бар__ер
3) салаў__іны 4) бракан__ер
5) Ул__яна
9. Памылка дапушчана ў напісанні слоў
1) пасветчанне 2) савецкі
3) гарацкі 4) рэшце
5) ешце
10. Адзначце выпадкі, калі пры ўтварэнні патрэбнай формы ў словах, што ў дужках, адбываецца чаргаванне
1) адраа на (канверт) 2) гадзінік на (рука)
3) дасягненні (навука) 4) абутак з левай (нага)
5) звясца са (страха)
11. З вялікай літары пішуцца словы
1) (Дз,дз)ень навукі 2) (П,п)алескія краявіды
3) (К,к)оласавая прэмія 4) (М,м)оклавы прыгоды
5) (Б,б)рылеў радок
12. Суфіксальным спосабам утвораны словы
1) нізка 2) хада 3) бялец
4) шырыня 5) засвоіць
13. Словы ўжыты з неўласлівым ім значэннем у сказах
1. З неба ліліся чароўныя гукі, як быццам нехта гуляў на дудачцы.
2. Вясною, калі разлівалася наша рэчка, дарога да вёскі ператваралася ў сапраўднае балота.
3. Давезці журналіста да станцыі было даручана асабоваму шафёру генерала.
4. Новы аграном меў добрыя адносіны і з людзьмі, і са старшынёй, і з раённым начальствам.
5. Адменнай рысай таленту пісьменніка з'яўляецца похалігізм у апісанні герояў, падзей.

14. У якіх радах сінонімаў ёсць лішнія словы (словы)?
1) марыць, мроіць, летуценіць
2) асілак, сілач, волат, здаравенны
3) мяцеліца, завіруха, замець, віхура, завея
4) добра, хораша, цудоўны, слаўны
5) прама, напрасткі, нацянькі, наперарэз, наўпрост
15. Разам пішуцца словы
1) віцэ __ губернатар 2) двух __ гадовы
3) паў __ Мінска 4) добра __ падрыхтаваны
5) паў __ горада
16. Канчатак -У (-Ю) у форме роднага склону адзіночнага ліку маюць назоўнікі
1) горад, пасёлак, раён 2) абавязак, гумар, поспех
3) кіламетр, грам, літр 4) верх, край, маршрут
5) страх, талент, характар
17. Адзначце нумары сказаў, у якіх дапушчаны памылкі
1. Маладая архітэктар Ганна Пятрова рана пачынае працоўны дзень.
2. Дырэктар школы Воляга Ігнатаўна затрымала нас на прыпынку.
3. Наряду з персаналам правёў галоўны ўрач клінікі Ірына Навуменка.
4. Новы дызайнер камбіната Пётр Гаравец вызначаецца добрым густам і адчуваннем часу.
5. Калекцыю вячэрняга адзення прадэманстраваў вядучы мадэльер фабрыкі Серафіма Новік.
18. У 3-й асобе адзіночнага ліку канчатак -іць (-ыць) маюць дзеясловы
1) бачыць, вучыць, прасіць 2) ехаць, мець, пісаць
3) гнаць, стаяць, спаць 4) ісці, нясці, плысці
5) глядзець, маўчаць, цяраць
19. Граматычная памылка дапушчана ў сказах
1. Паступова вецер станаўіўся больш мацнейшы і халаднейшы.
2. Ежа, прыгатаваная маёй матуляй, заўсёды смачней за рэстаранную.
3. Бабуля, калі станаўілася халадней, працавала на агародзе, насіла ваду, прыбірала на падворку.
4. Зблізку машыніст аказаўся вышэй, чым мы сабе ўяўлялі.
5. З часам сястра стала яшчэ больш падобная на маці сваёй працавітасцю і клапацілівасцю да малодшых у сям'і.
20. На месцы пропуску другое Ц пішацца ў лічэбніках
1) шасц __ю 2) пяц __юдзсяц __ю
3) сямідзсяц __і 4) дванац __аць
5) шэсц __ьдзсяц
21. Зваротны займеннік у форме вінавальнага склону неабходна ўжыць у сказах
1. Хлапчук спехаў нацягнуў на ... вопратку.
2. Воляга хутка перасіліла ў ... адчуванне страху.
3. Жанчына ўпотаікі і коротка ... усміхнулася.
4. Яна спалохалася, але стрымала ... і хутка выбегла з сенцаў.
5. Толькі потым маці зразумела, якую бяду наклікала на сыноў і на ... таксама.
22. Вызначце выпадкі няправільнага перакладу на беларускую мову рускіх словазлучэнняў
1) открытый журнал - адкрыты часопіс
2) потерянное время - згублены час
3) закрытая форточка - закрытая фортка
4) окрашенный пол - пафарбаваная падлога
5) приоткрытое окно - прыкрытае акно

A10	При взаимодействии этилена и хлороводорода образуется:	1) $\text{CH}_2=\text{CHCl}$ 2) $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{Cl}$ 3) $\text{ClCH}_2\text{CH}_2\text{Cl}$ 4) $\text{ClCH}=\text{CHCl}$
A11	Мельчайшей, химически неделимой частицей является:	1) атом 2) ион 3) молекула 4) простое вещество
A12	Чтобы приготовить раствор с массовой долей соли 20% необходимо взять 20.0г соли и:	1) 100 г воды 2) 980 г воды 3) 20 г воды 4) 80 г воды
A13	Взаимодействие щелочных металлов с водой приводит к образованию:	1) щелочи и водорода 2) щелочи и кислорода 3) пероксидов и водорода 4) гидридов и кислорода
A14	Соединение CaO называется:	1) гашеной известью 2) алебастром 3) негашеной известью 4) известняком
A15	В промышленности алюминий получают способом:	1) гидрометаллургии; 2) пирометаллургии; 3) электрометаллургии; 4) металлотермией
A16	Сталь содержит углерода:	1) менее 0.5% 2) более 2% 3) менее 2% 4) более 3%
A17	Сумма коэффициентов реакции фосфора с кислородом:	1) 7 2) 9 3) 11 4) 13
A18	Кислотным оксидом является:	1) CaO 2) Na_2O 3) CO 4) CO_2
A19	Азот проявляет отрицательную степень окисления в соединении:	1) NO 2) NH_4Cl 3) HNO_3 4) NO_2
A20	При взаимодействии меди и концентрированной азотной кислоты образуется:	1) $\text{Cu}(\text{NO}_3)_2$, O_2 , HNOH 2) CuNO_3 , N_2 , HNOH 3) CuO , NO_2 , O_2 , HNOH 4) $\text{Cu}(\text{NO}_3)_2$, NO_2 , HNOH
A21	Формула двойного суперфосфата:	1) $\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2$ 2) $\text{Ca}(\text{H}_2\text{PO}_4)_2$ 3) $\text{NH}_4\text{H}_2\text{PO}_4$, $(\text{NH}_4)_2\text{HPO}_4$ 4) CaHPO_4
A22	В лабораторных условиях кислород получают по реакции:	1) $2\text{NaNO}_3 \xrightarrow{t} 2\text{NaNO}_2 + \text{O}_2$ 2) $2\text{H}_2\text{O} \xrightarrow{\text{электролиз}} 2\text{H}_2 + \text{O}_2$ 3) $\text{O}_3 + 2\text{KI} + \text{H}_2\text{O} \longrightarrow \text{I}_2 + 2\text{KOH} + \text{O}_2$ 4) $2\text{Na}_2\text{O}_2 + 2\text{CO}_2 \longrightarrow 2\text{Na}_2\text{CO}_3 + \text{O}_2$

МАТЕМАТИКА

* Тесты разработаны Центром тестирования Министерства образования Российской Федерации.
ВАРИАНТ №1

А) Отметьте номер правильного ответа в бланке ответов

Задания	Варианты ответов
A1. Если $\sqrt{8-t} - \sqrt{3-t} = 2$, то $\sqrt{8-t} + \sqrt{3-t}$ равно	1) 1/4 2) 1 3) 5/2 4) 2 5) 13/2
A2. Если $f(x) = \frac{3x+1}{x-9}$, то $f(6+x) - f(x^2)$ приводится к виду	1) $\frac{28x+2}{x^2-9}$ 2) $\frac{28x-2}{x^2-9}$ 3) $\frac{28(x-2)}{x^2-9}$ 4) $\frac{28(x+2)}{x^2-9}$ 5) $\frac{x+28}{x^2-9}$
A3. Произведение координат вершины параболы $y=x^2+4x+3$ равно	1) -2 2) -1 3) 0 4) 1 5) 2
A4. Корень уравнения $\frac{x^3+64}{16+4x} = 11 - \frac{x}{4}$ принадлежит промежутку	1) (-5;-3) 2) (-2;0) 3) (1;5) 4) (6;8) 5) (9;12)
A5. Результат вычисления выражения $2^{\log_8(5+\sqrt{3})^3} + 5^{\log_{25}(\sqrt{3}-5)^2}$ равен	1) $2\sqrt{3}$ 2) $3\sqrt{3}$ 3) 7 4) 8 5) 10
A6. Сумма корней уравнения $\sqrt[3]{x+1} = (\sqrt[4]{9x-2})^{x+1}$ равна	1) -5/3 2) 11/3 3) -11/3 4) 5/3 5) 10/3
A7. Сумма корней уравнения $[\log_2(x-2) + \log_2(10-x)] \cdot (x^2 - 5x + 6) = 0$ равна	1) 10 2) 11 3) 2 4) 15 5) 4
A8. Если в геометрической прогрессии с положительными членами произведение второго и шестого членов равно 1, первый член равен 1/27, то знаменатель прогрессии равен	1) 3 2) 6 3) 1/3 4) 2 5) 1/2

A10	Формулы кислоты и соли приведены в ряду	1) CaO , CaCO_3 2) H_2SO_4 , SO_3 3) HNO_3 , K_2SO_4 4) CaCl_2 , NaOH
A11	Водород в лаборатории можно получить взаимодействием	1) оксида натрия с водой 2) хлорида калия с серной кислотой 3) железа с соляной кислотой 4) гидроксида натрия с азотной кислотой
A12	Укажите химический символ неметалла	1) K 2) Br 3) Na 4) Fe
A13	Гидриды щелочных металлов имеют общую формулу	1) MeH_2 2) MeH_3 3) MeH 4) Me_2H
A14	Укажите формулу катиона, который используется для обнаружения сульфат-иона	1) K^+ 2) Fe^{2+} 3) Ba^{+2} 4) Cu^{2+}
A15	При взаимодействии железа с разбавленной серной кислотой образуется	1) $\text{Fe}_2(\text{SO}_4)_3$ 2) FeS 3) FeS_2 4) FeSO_4
A16	Гомологический ряд алканов имеет общую формулу	1) C_nH_{2n} 2) $\text{C}_n\text{H}_{2n-2}$ 3) $\text{C}_n\text{H}_{2n+2}$ 4) $\text{C}_n\text{H}_{2n-6}$
A17	При взаимодействии этилена с хлороводородом образуется вещество, имеющее формулу	1) $\text{C}_2\text{H}_5\text{Cl}$ 2) CH_3Cl 3) C_2H_6 4) $\text{C}_2\text{H}_5\text{Cl}$
A18	Натуральный каучук является продуктом полимеризации	1) этилена 2) пропилена 3) изопрена 4) бутадиена-1,3
A19	Изомером пропанола-1 является	1) метанол 2) фенол 3) диметиловый эфир 4) пропанол-2
A20	Укажите формулу функциональной группы альдегидов	1) —C— \parallel O 2) —C— \parallel O OH 3) —C— \parallel O H 4) —OH
A21	Общую формулу предельных одноосновных карбоновых кислот можно представить в виде	1) $\text{C}_n\text{H}_{2n} - \text{COOH}$ 2) $\text{C}_n\text{H}_{2n+1} - \text{COOH}$ 3) $\text{C}_n\text{H}_{2n}\text{O}$ 4) $\text{C}_n\text{H}_{2n+1} + -\text{OH}$
A22	Конечным продуктом гидролиза крахмала является	1) фруктоза 2) α -глюкоза 3) сахароза 4) целлюлоза

A23	При переходе в периодах от типичных металлов к типичным неметаллам окислительные свойства:	1) уменьшаются 2) не изменяются 3) увеличиваются 4) сначала увеличиваются, затем уменьшаются
A24	Водный раствор какой из солей будет иметь нейтральную реакцию:	1) K_2S 2) CH_3COONH_4 3) $FeCl_3$ 4) $ZnCl_2$
A25	Укажите реакцию, которая не может протекать в водном растворе:	1) $Ni + CuSO_4 \rightarrow$ 2) $Hg + Pb(NO_3)_2 \rightarrow$ 3) $Zn + Pb(NO_3)_2 \rightarrow$ 4) $Fe + CuSO_4 \rightarrow$
A26	Уравнение взаимодействия оксида алюминия со щелочью:	1) $Al_2O_3 + KOH \rightarrow KAlO_2 + H_2O$ 2) $Al_2O_3 + 2NaOH \rightarrow 2NaAlO_2 + H_2O$ 3) $Al_2O_3 + KOH \rightarrow K_2O + Al(OH)_3$ 4) $Al_2O_3 + NaOH \rightarrow NaAlO_2 + O_2 + H_2$
A27	Сила кислот в ряду $HF-HCl-HBr-HI$:	1) убывает 2) сначала возрастает, затем убывает 3) практически не изменяется 4) возрастает
A28	Укажите конечный продукт следующей цепочки превращений $CaCO_3 \xrightarrow{t} \dots \xrightarrow{H_2O} \dots \xrightarrow{\text{избыток } CO_2} \dots$	1) $Ca(OH)_2$ 2) $CaCO_3$ 3) $Ca(HCO_3)_2$ 4) CaO
A29	Укажите формулу вещества, обладающего магнитными свойствами:	1) Fe_2O_3 2) $2Fe_2O_3$ 3) FeS_2 4) Fe_2O_3
A30	Бромная вода легко реагирует с:	1) пропаном, бутадиеновым каучуком, фенолом 2) анилином, фенолом, пропаном 3) анилином, этаном, этиленом 4) этанолом, изопреновым каучуком, метаном
A31	Какое соединение образуется при обработке CH_3Cl металлическим натрием?	1) $CH_3CH_2CH_3$ 2) CH_3CH_3 3) CH_3Cl_2 4) CH_3CH_2Cl
A32	Для получения водорода в лабораторных условиях ученик назвал следующие кислоты: фосфорную, соляную, уксусную, хлороводородную, серную и сернистую. Сколько он сделал ошибок?	1) 4 2) 3 3) 2 4) 1
A33	Укажите соединение, в котором имеется ковалентная полярная связь:	1) $NaCl$ 2) N_2 3) $CaCl_2$ 4) NH_4Cl
A34	Какая из перечисленных реакций протекает практически необратимо?	1) $N_2 + 3H_2 = 2NH_3$ 2) $CH_2=CH_2 + H_2O = C_2H_5OH$ 3) $CuCl_2 + (NH_4)_2S = CuS + 2NH_4Cl$ 4) $2KNO_3 + (NH_4)_2S = K_2S + 2NH_4NO_3$
A35	Бензол можно получить из:	1) пропана 2) бутана 3) пентана 4) гексана

4) Чытая раман, мы быццам уважавікі ўяўляем многія па-
дзеі.
5) Птушанятка, зразумейшы, што ад небяспекі не ўцяжаш,
спынілася.

24. Адзначце нумары слоў, якія пішуцца разам

- 1) у пачатку лістапада
2) размаўляць па нямецку
3) падзіліць па роўну
4) вывучыць па памяці
5) глядзець у след натоўпу

25. Адзначце нумары слоў, якія пішуцца асобна

- 1) рэчка не шырокая, але глыбокая
2) далёка не грунтоўны адказ
3) кніга не прачытана
4) яму не здаровіцца
5) не ўсыпаны кветкамі шлях

26. Адзначце нумары пропуску, дзе пішацца часціца **ні**
Колькі б н1 ездзіў Маеўскі па іншых краінах, колькі б вёс-
наў н2 сустракаў пад чужым небам, н3 колі н4 зніклі з яго па-
мяці зусім н5 экзатычныя краявіды роднай зямлі.

27. Адзначце нумары сказаў з граматыка-стылістыч- нымі памылкамі

- 1) Раніцай куранёўцы вырашылі ехаць за сенам.
2) Вучні павінны азнаёміцца і запамінаць новыя словы.
3) Міхал з Антосем, як старыя, займалі месцы канцавыя.
4) Па вечарах звычайна збіраліся ў пакоі Алега.

28. Адзначце нумары сказаў, у якіх на месцы пропу- ску ставіцца працяжнік

- 1) Жыцця народ _ сам гаспадар.
2) Цемра _ хоць вока выкалі.
3) Вялікая справа _ са звычайнай гліны зрабіць цудоўную
вазу.
4) Чуваць _ меладыйныя гукі каляжу.

29. Адзначце нумары сказаў, у якіх на месцы пропу- ску ставіцца коска

- 1) Абоз імчыцца па завулку, грыміць _ і трубіць, і звніць.
2) Шнуруюць бабы і дзяўчаты _ і кантралююць мох узяты.
3) Стол заслані зялёным _ аксамітным абрусам.
4) Ніжнія вёлаккі трымалі празрыстыя _ заледзянелыя па-
церкі расы.

30. Адзначце нумары сказаў, у якіх выдзеленыя сло- вы адасабляюцца

- 1) Пугач здаецца тлустым з выгляду.
2) Зямля там не паверыце, як пух.
3) Бадай кожны дзень сустракаліся хлопцы ў ценістым парку.
4) Над ракою быстрай не шумі чарот.

31. Адзначце нумары сказаў, у якіх выдзеленыя сло- вы адасабляюцца

- 1) Задаволеная сваім жартам бабка доўга смяецца разам
з тым, хто не слухае.
2) Ігнась вярнуўся дадому праз два тыдні скупдзельны, абар-
ваны.
3) Сны неспакойнай спаць не даюць мне начаі.
4) Радасны ён спяшаецца на работу.

32. Адзначце нумары сказаў, у якіх выдзеленыя сло- вы адасабляюцца

- 1) Флора або расліннасць Белавескай пушчы зацікавіла
вучоных іншых краін.
2) Выдатны паэт і крытык М. Багдановіч вылучаўся глыбо-
кай і шырокай эрудыцыяй.
3) Яму Мухіну давялося цяжкім адказаць на розныя пы-
танні.
4) Антаніну добра ведалі ў раёне як добрага педэятра.

33. Адзначце нумары сказаў, у якіх выдзеленыя сло- вы адасабляюцца

- 1) Трэба быць аптымістам і жыць не апускаючы рук.
2) Блеты на спектакль можна набыць пачынаючы з сера-
ды.
3) Шчасце ў працы знайшоўшы добра ў полі араць.
4) Дзесьці там утары, высока-высока за хмарами натужна
гудзяць самалёты.

34. Адзначце нумары сказаў, у якіх на месцы пропу- ску ставіцца коска

- 1) Здаровы холад зімы аваяў _ і разрумяніў ёй шчокі.
2) Беглі дні _ і памалу канчалася восень.
3) Спачатку яму не ўдавалася адмакнуць замка, але нарэш-
це клямка бразнула _ і дзве цяжкія форткі варот паволі
раскінуліся.
4) Вада булькае _ і, прабіваючы ручайкі, збягае ў вякамі
прарыты ўнізе роў.

35. Адзначце нумары сказаў, у якіх на месцы пропу- ску ставіцца коска

- 1) Высветліўшы _ што сакратар у ад'ездзе, Башлыкоў вы-
рашыў паехаць на сход упаўнаважаных актыву.
2) Старадаўні шлях _ узбoч ягога стаяла Загора, алуцаў
княжаскія замкі Слуцка і Нясвіжа.
3) Высветлілася, што _ каб хлопцы прыйшлі хоць крыху ра-
ней, то цудоўны прыз атрымалі б менавіта яны.
4) Я вярнуўся сюды, дзе праводзіла ў свет мяне маці _ і
дзе я першую радасць і смутак маленства пазнаў.

36. Адзначце нумары сказаў, у якіх на месцы пропу- ску ставіцца двукроп'е

- 1) Ён адчуваў вялікае маральнае задавальненне _ вучні
займаліся дружна, старанна і рабілі значныя поспехі.
2) На гэты дзень і сама хата была прыбраная зухавата _ па-
мыты лавы, стол, падлога ...
3) Усё _ і хмурае неба, і мёрзлая зямля - было ахоплены
нечым сумным, халодным і грозным.
4) Запых на душы, даці ўцехі гасцям _ поўны гуслі насып-
лю дукатаў.

37. Колькі і якіх знакаў прыпынку павінна быць у ска- зе? Адзначце нумары правільнага адказу.

- Можна было заўважыць, што спрачацца пра гэта людзі не
прывыклі многія асабліва жанкі гаварылі нясмела няёмка як
бы прасілі загадаць прабачыць былі і такія што слухалі з неда-
вер'ем і раз-пораз устаўлялі разважыныя не вельмі бадзёрыя
рэплікі.
1) 8 косак, адна кропка з коскай;
2) 7 косак, адно двукроп'е, адна кропка з коскай;
3) 7 косак, адзін працяжнік, адна кропка з коскай;
4) 9 косак, адна кропка з коскай.

38. Адзначце нумары сказаў з памылкамі пры афармленні прастай мовы

- 1) "Ідзі, мой сын", - гаворыць маці, - будзь непахісным у баі
за мір і шчасце ў нашай хаце".
2) Пасля першай страфы Аляксея напрасілі: "Памагайце".
3) "Я не такая, - з роздумам прызналася Лада і тут жа го-
рача запаліла: Але не стала горшая, тата!"
4) "Вучыўся, вучыўся і - вывучыўся!" - успаміналася яму
матчына.

39. У якім парадку павінны размяшчацца дадзеныя сказы, каб утварыць тэкст? Выберце правільны вары- янт адказу

1. Побач з хатай, прыкрываючы яе ад летняга сонца, красу-
ецца высокая разложыстая груша.
2. Але хата дзеда Талаша ўсё ж такі зварочвае на сябе ўвагу.
3. Вясною, усыпаная белым цветам, як маладая дзяўчына,
яна проста аздабляе дзедаў двор.
4. Не так знадворным выглядам, як адзіноцтвам: стаіць яна
наводшыбе і ў бліжнім суседстве з хмызняком ускрай балота.
5. Па-над Прыпяццю міжлясоў, пяскоў і балот туліцца не-
вялікая вёска, хат, можа, так трыццаць ці сорок, і хаты ня-
роўныя тут, як і людзі: адна большая, другая меншая, старэй-
шая ці наейшая.
Варыянты адказу:
1) 5,2,4,1,3
2) 5,3,4,1,2
3) 5,2,3,1,4
4) 3,4,5,2,1

40. Вызначце стыль і тып тэксту з задання № 39. Вы- берце правільны варыянт адказу

- 1) Публіцыстычны, разважанне.
2) Публіцыстычны, апісанне.
3) Мастацкі, апісанне.
4) Мастацкі, апавяданне.

A23	Для паняття «моль» справедливо утверждение	1) это масса одной молекулы 2) это масса $6,02 \cdot 10^{23}$ молекул 3) это отношение массы вещества к его количеству 4) это количество вещества, содержащее $6,02 \cdot 10^{23}$ структурных единиц
A24	Массовое число изотопа меди, в ядре которого находится 36 нейтронов, равно	1) 29 2) 36 3) 65 4) 94
A25	Повышение давления смещает вправо равновесие процесса (все вещества – газы)	1) $2SO_2 + O_2 \rightleftharpoons 2SO_3$ 2) $N_2 + O_2 \rightleftharpoons 2NO$ 3) $2NH_3 \rightleftharpoons N_2 + 3H_2$ 4) $2HCl \rightleftharpoons H_2 + Cl_2$
A26	Кислая соль не может образоваться при взаимодействии KOH с	1) H_3PO_4 2) HNO_3 3) CO_2 4) H_2SO_4
A27	Совместно в водном растворе в значительных количествах может находиться пара ионов	1) H^+ и OH^- 2) K^+ и Cl^- 3) Ag^+ и Cl^- 4) Cu^{2+} и S^{2-}
A28	Взаимодействие водных растворов каких двух веществ описывается сокращенным ионным уравнением $CO_3^{2-} + 2H^+ = H_2O + CO_2$	1) Na_2CO_3 и CH_3COOH 2) K_2CO_3 и HCl 3) $CuCO_3$ и HNO_3 4) $NaHCO_3$ и H_2SO_4
A29	Укажите схему реакции, в которой соляная кислота проявляет свойства восстановителя	1) $NaOH + HCl =$ 2) $Na_2CO_3 + HCl =$ 3) $Zn + HCl =$ 4) $KMnO_4 + HCl$
A30	Высшая степень окисления правильно указана для неметалла	1) S^{+4} 2) N^{+2} 3) Cl^{+7} 4) S^{-2}
A31	Металл образуется при термическом разложении нитрата	1) калия 2) железа (III) 3) алюминия 4) серебра (I)
A32	В атоме какого металла в основном состоянии на третьем энергетическом уровне находится 10 электронов	1) Sc 2) Ti 3) Fe 4) Cu
A33	Число изомеров для алкана с относительной молекулярной массой, равной 86, составляет	1) 5 2) 4 3) 2 4) 1
A34	При взаимодействии пропана с хлороводородом преимущественно образуется	1) 1-хлорпропан 2) 2-хлорпропан 3) пропан 4) 1,2-дихлорпропан
A35	Укажите формулу вещества, которое получается при восстановлении пропаналя	1) CH_3CH_2COOH 2) $CH_3CH_2CH_3$ 3) $CH_3CH_2CH_2OH$ 4) $CH_3-CH-CH_3$ OH

A36	Какой из указанных газов при одинаковых массах и условиях занимает наибольший объем	1) сернистый газ 2) сероводород 3) кислород 4) углекислый газ
A37	Сколько всего орбиталей на третьем энергетическом уровне	1) 6 2) 3 3) 8 4) 9
A38	В молекуле какого вещества все химические связи σ -типа	1) оксид серы (IV) 2) аммиак 3) азот 4) оксид углерода (II)
A39	Концентрация какого из ионов наименьшая в растворе H_3PO_4	1) HPO_4^{2-} 2) PO_4^{3-} 3) H^+ 4) $H_2PO_4^-$
A40	В составе какого вещества атом азота проявляет только окислительные свойства	1) аммиак 2) азотная кислота 3) оксид азота (II) 4) нитрит калия
A41	Самый тяжелый газ выделяется при	1) взаимодействии железа с водой при нагревании 2) термическом разложении перманганата калия 3) прокаливании известняка 4) взаимодействии хлорида аммония с гашеной известью
A42	Плотность паров серы по азоту равна 2,286. Из какого числа атомов состоит молекула серы	1) 2 2) 4 3) 6 4) 8
A43	Вещество, обладающее геометрической изомерией - это	1) 2-метилпентен-2 2) 2-метилбутен-2 3) 2,3-дихлорбутен-1 4) 1-бром-2-хлорэтен
A44	При растворении в воде 1 моль уксусного ангидрида образуется	1) 2 моль этанала 2) 2 моль этанола 3) 2 моль уксусной кислоты 4) 1 моль метилацетата
A45	Сколько различных дипептидов можно получить из двух различных аминокислот	1) 3 2) 5 3) 4 4) 6

Часть В

B1. Масса одной молекулы вещества равна $2,8 \cdot 10^{-23}$ г. Молярная масса (г/моль) вещества составляет...

B2. На каждую нераспавшуюся молекулу HX приходится 3 иона H^+ и 3 иона X^- . Степень диссоциации электролита (в %) равна...

B3. При взаимодействии 5,4г Al с избытком раствора $NaOH$ выделится водород объемом (л.н.у.)...

B4. При сгорании 10л пропана выделится углекислый газ объемом (л.н.у.)...

B5. При нитровании 46,8г бензола получено 59,0 нитробензола. Выход реакции нитрования (в %) равен...

У час свайго падарожжа ў Францыю Тызенгаўз сустраўся са славетнымі асветнікамі Жак-Жакам Русо і пераконаў таго пераехаць жыць на Беларусь. Абцяж пабудавань для яго дом у Белахавічскай пушчы і прадставіць усе ўмовы для працы. Русо, можа, і згадзіўся б на гэтую прапанову, каб неўзабаве перад тым яго не падмануў адзін паляк. Тызенгаўз не расчараваны, а працаваў. Набыў друкарню, дзе пачаў друкаваць "Гародзенскую газету" – першую газету ў Беларусі. Заснаваў тэатр з аркестрам і балетнай

Вітайт чаропка

Станіслаў Аўгуст быў удзячны яму. "Добры Тызенгаўз! Трэба яго любіць, бо не толькі пільна, але і пажыўчана ён служыў рэчце стала прычынай поўнага спынення ўсіх прадпрыемстваў", - сведчыў адзін з сучаснікаў.

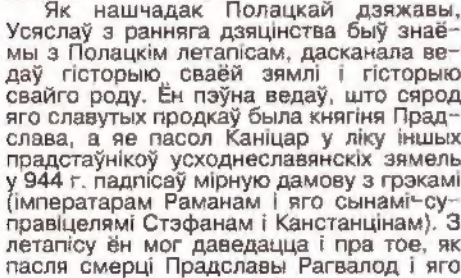
яго не слухаў, а каб Тызенгаўз не перашкаджаў яму ўстанаўліваць свой парадак

Тызенгауза пазбавілі усіх дзяржаўных падад, на яго ўладанні наклілі квістраў. Былія саборы і папелічкі адвярнуліся ад яго. Свой век Тызенгауз дажываў у беднасці і адзіноце. Адзіным суцешэннем былі для яго кнігі. Часам ездзіў ён і Нясвіж да караля Радзівіла, які звычэйша запрашаў яго ў госці. Ігрышкі, судовыя працы падавалі здароўе. Ён быў цёмным былога «настомагна» рэфарматарам. Справа яго была забыцямна. І жыць не сталася дзеля чаго. У ноч з 30 на 31 сакавіка 1785 года ў Варшаве Антоній Тызенгауз памёр.

Вітайт чаропка

Спроба ўзнаўлення біяграфіі Усяслава Чарадзея

Алесь ВЕКА.

Князь Брачыслаў пакінуў пасля сябе
малую, замочную, унутрана ўстойлівую

Після втечі Сирія Колюба та його сини знову заволоділи князівством. Сирія Колюба знову став зватися «Поча». Гаслом «бать держати», тым са-
мим, князь вважався внаслідок половецьких
походів на руські князівства. Але ці були
половецькі валадарі починальником смуту?
Кажуть, праз год після перемоги над торками
князь Усевялд пасварювався са своїми бы-
лыми союзниками половецями. Адобылся
князь, а вояцко являлося вояцком, а вояцко
князем іхалю. У вынітку гэтага перавалыся
уєвьяз руськіх князів па Тмутораканню.
У хутім часе пасля падзеня на поўдні
руськых князівствах адобылся і ў білорусь-
скае свєдєствє з половецями: кієўскі князь Ізясла-
в

быстрые жорысты, кыбрыпалынан тітеп, алардың құлағына 120 шақты жазуға арналған сөздерді, сөздер мен сөздерді білген сөздерді быстырса да, мыңдағына дейін жеткендігіне сенімді болды. Бірақ бұл жазуға арналған сөздерді білген сөздерді быстырса да, мыңдағына дейін жеткендігіне сенімді болды. Бірақ бұл жазуға арналған сөздерді білген сөздерді быстырса да, мыңдағына дейін жеткендігіне сенімді болды.

Верасяні і кастрычнік князь Усяслаў
 ігнаваў, у яго няма ні толкы, ні набы
 соней, але здолел заручыцца пайман
 надатрымакй караля Шаламана Апада у
 верасіаць з агучным ворагам. (Як і да
 верасіаць Русі, полацкіх былі нада
 учучымі суседам для Венгрыі, ад яког
 няны пазбавіліся толькі у 1091 г.)

У першы дзень лістапада 1068 г. на
 іх адбылася бітва, у якой кіеўскі
 і спаліліся іхныя ўласныя ўладанні і
 полацкую. Шлях на Тмутаракань зноў
 стаў вольны. Усяслаў наведваўся туды,
 і перадаў Глеба Святаславіча і перадаў
 шлях над горадам сваіму чалавеку.

мерця князя Усяслава прихизацца андэвё, палітычны і культурны росквіц Палацкай дзяржавы. Яе межы абмежаваны пашырэннем зноў аднаго раз на захаднім і заўсёды на захаднім, на прапмку, а княская казна, багацце бярэства і купецтва сталі аднымі з самых уявіч, якім вялікім таму стала для яе, гагачасных насельніку сумная вестка, аднаго лепісця змясціў усяго ў адзін год (1001) праставіся князь Усяслава, Палочкай князь, і князь дрыга, в 14 дзень, в 9 час дн, в среду.

